

**D. Ioannes Evangelista. Rodolphi Gwaltheri Tigurini in
Euangelium Iesu Christi secundum Ioannem Homiliae
CLXXX.**

Gwalther, Rudolf

[S.l.], 1568

VD16 W 1038

20. Magdalidi apparet viuens à funere Christvs. Mox quoq[ue] discipulis
cernitur inde suis. Pneumaq[ue] dat sanctum: sed tunc fors abfuit vnus
Thomas, qui tacto credit & ipse Deo.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71827](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71827)

Sequitur postremum caput, quo narratur ubi Christi corpus isti deposuerint. Hortus fuit propè Locus sepultus
 locum Caluarie, ubi crucifixus fuerat. In horto autem monumentum nouum fuisse dicitur, in quo re Christi.
 nemò inquam fuerit sepultus. Illic Christi corpus depositum est, & causam, quæ illos mouerit, indi-
 cat Ioannes, Parasceuen Iudæorum. Imminebat enim uespera, & mox post Solis occasum Iudæi
 diem sequentem exordiebantur, qui tunc erat sabbatum magnum paschatis, quo nihil operis facere
 licebat. Quia ergo tempus moram nullam admittebat, sepulturam accelerant, & idè in proximo
 sepulchro illum condunt. Incerim longè aliud fuit Dei cõsiliu, qui hoc ita fieri curauit, ut filij sui
 resurrectionem à calumnijs assereret, simulq; nos de mysterijs maximis & obseruatu dignissimis ad-
 moueret. Primò enim non modò in cruce illum mori, verum etiam sepeliri oportuit, ut reuera mor-
 tuum esse constaret, sicque per mortem eius facta peccatorum nostrorum expiatio firmiori testimo-
 nio nunciatur. Idè tam multa narrat Euangeliste, quæ ad probandam eius mortem faciunt. Sed
 & Pilatum Iosepho corpus eius non prius concessisse, Marcus scribit, quàm ex Centurione, qui sup-
 plicio inspectus fuerat, illum cerò expirauisse cognouisset. Deinde in nouum monumentum deponi-
 tur, in quo prius nemo iacuerat, ne uel alius eius loco, uel ipse alterius illic antea sepulti uirtute re-
 surrexisset putaretur. Quoad uerò redemptionis nostræ mysterium, in horto sepelitur Christus, &
 eundem in nouo sepulchro, ut mortis conditionem illius merito innouatam, & nobis reditum in pa-
 radisum rursum patefactum esse sciremus. Simul uerò consolationi hoc seruit sub cruce laborantibus,
 qui & ipsi (si in finem usque perseverauerint) ab illa ad felicitatis æternæ locum, in cælis prepara-
 tum, transibunt. In horum igitur consideratione diligenter uersetur, ut ipsi quoque Christo conse-
 crati peccato moriamur, resurgamus autem ad uitæ nouitatem, olim cum illo regnaturi & uicturi
 apud patrem, in cuius conspectu gaudij & honorum omnium satietate fruamur. Illi debetur bene-
 dictio, honor, gloria & potestas in æternum. Amen.

C A P V T X X .

PRIMO autem die sabbathorū Maria Magdalene uenit mane, cūm
 adhuc tenebræ essent, ad monumentum, uidetq; lapidē sublatum
 à monumento. Currit ergo, & uenit ad Simonem Petrū, & ad alterum
 illum discipulū quem amabat Iesus, & dicit eis: Sustulerūt Dominum
 è monumento, & nescimus ubi posuerint eum. Exiuit ergo Petrus &
 alter ille discipulus, & uenerunt ad monumentū. Currebant autem hi
 duo simul, sed alter ille discipulus præcucurrit citius Petro, uenitq; pri-
 or ad monumentū: & incuruatus uidit posita lintea, non tamen intro-
 iuit. Venit ergo Simon Petrus sequens eum, & introiuit in monimen-
 tum, uiditq; lintea posita, & sudariū quod fuerat super caput eius, non
 cum lineis positum, sed seorsum inuolutū in unū locum. Tunc ergo
 introiuit etiā alter ille discipulus, qui uenerat prior ad monumentum
 uiditq; & credidit: Nondum enim nouerāt scripturā, quod oporteret
 illum à mortuis resurgere. Redierunt ergo discipuli domum.

DILIGENTER quidem Euangelista totam filij Dei in carne manifestati historiam expo-
 nit, singulari tamen diligentia & studio ab omnibus describitur illius ex mortuis re-
 surrectio, & eandem alij quoq; Apostoli in suis scriptis atq; concionibus imprimis incul-
 cant. Et ut hoc ex spiritus sancti consilio atque suggestione, eò quòd in illa præcipuum fidei nostræ ca-
 pit conuincatur, quod nisi firmum certumq; sit, uitæ & salutis nostræ spes nullo modo consistere po-
 tuit: quod mox patebit, si præcipuum eius fructus ex ordine consideremus. Primus ex his est, quòd
 Resurrectionis Christi fructus.

T

Christus, dum mortis vincula & imperium dirupit & excussit, re ipsa docuit peccatum expiatum esse, per quod illa ingressa miseris nobis dominabatur. Quod Paulus respiciens illud propter peccata nostra traditum & propter iustificationem nostri resuscitatum esse scribat. Et idem in priori ad Corinthios adversus eos disputans, qui mortuorum resurrectionem negant & qui obdormierunt in Christo, perierunt. In Christi ergo resurrectione fundatur nostra resurrectionis articulus, quem salutis nostra & reconciliationis cum Deo fundamentum esse omnium apostolorum consensus testatur. Coheret huic alter fructus, quod ex ea apparet, gratiam Dei, cuius auctor & mediator est Christus, perpetuo stabilem esse, neque ullis satanae machinationibus factari posse. Quia enim aeternum vivit Christus, aeternus etiam noster sacerdos est, neque transire perire sine eos, quos sanguinis sui pretio redemit. Quod idem Apostolus observans Aeternam resurrectionem Christi eo Isaia testimonio probat, quo in hoc promissum sedes aeternum & Domus stabilitam misericordiam fidelem, id est, perpetuo stabilem & firmam fore pollicetur. Adhaec testimonium aeternum & eiusdem potentiam invidiam esse, nullibi evidentius quam in eius resurrectione, etiam Monarcha subiacent. Praeterea hinc peti possunt argumenta firmissima, quibus & aeternum immortalitas & nostrorum corporum resurrectio adversus Epicurorum & Sadduceorum sophisticam probetur: qua de re alibi fusius diximus. Taceo nunc quae ad vitam morumque institutionem faciunt, cum infinitis alijs, quae in historiae totius tractatione observata digna occurrerunt. Ergo temere factum putabimus, quod in ijs commemorandis iam diligenter fuerunt Evangelistae ad resurrectionis Christi certitudinem & veritatem afferendam peritinent. Nos autem illorum diligentia excitare debet, ut non minus diligenter in eorum consideratione verseremur, ex quibus veritas nostra salutis ratio dependet.

Argumentum
huius capituli.

Quia vero historiam ipsam ab alijs iam ante descriptam esse Ioannes sciebat, ipse omnia in memoracione in hoc potius incumbit, ut Christum revera ex mortuis resurrexisse, testimonio patris & fide dignis probet. Itaque hoc Capite quatuor historias ex ordine narrat, quibus illud certissimè demonstratur. Prima seipsum & Petrum producit, qui per Mariam Magdalenam certum non obscurum resurrectionis huius indicium viderunt in vacuo sepulchro & ibi relictis, quamvis rem ipsam nondum satis intelligerent. Altera ad ipsam Magdalenam spectat, cui Dominus seipsum non multo post videndum praebuit, & cum ea colloqui dignatus est. Tertia, tertio die sub vesperam discipulos simul omnes (vno Thoma excepto) conuenerit, narratur. Quarta memorabilem actionem Christi cum Thoma continet, cui se non modo spectandum, sed contrectandum quoque exhibuit, cum illum reliquis tardiores & ad credendum difficiliorem esse videret. Quarta tur his ultimo Capite etiam alia quaedam eiusdem argumenti, de quibus omnibus & singulis supra dicetur. In praesenti primam huius Capituli historiam inspicimus.

Conciliantur
Evangelistae.

Quod ut cum fructu maiori fiat, difficultatè primò tollere oportet, quae in ipso narracionis textu sese offert, quando Evangelistae minus inter se consentire videntur. Matheus enim primam duas producit, quae ad visendum & vngendum Christi corpus exiuerint, Mariam scilicet Magdalenam & alteram Mariam, quam Iacobi minoris matrem & Cleophae uxorem fuisse constat. Et verò tertiam addit Marcus, Salomen, de qua nihil praeterea certi apud Evangelistas invenitur. Lucas Ioannam quoque nominat (quam alibi uxorem Chuzae procuratoris Herodi filij fuisse scribit, quae priores illas una cum nonnullis alijs (quarum neque numerus certus neque nomina ad expressum sunt) sic comitata. Deinde Marcus illas simul omnes iam ex oriente Sole, Lucas autem profundo adhuc diluculo venisse dicit. At Mariam Magdalenam Ioannes solam inducit, quae cum tenebrae adhuc essent, ad monumentum venerit. In quibus omnibus conciliandis multum laborant interpretes, neque eadem est omnium sententia. Mibi verò nodi isti omnes commodissime solvantur, si Evangelistas rem quidem eandem narrare observemus, non autem ipsam circumstantias omnes insistere. Conuenerunt ergo mulieres istae simul omnes multa adhuc nocte, & ad iter sese accurrerunt. Quod etsi breuissimum esset, facile tamen fuit in re plena periculi moram incidere, quae causa

fuit, ut relique oriente demum Sole ad monumentum venerint. Magdalena autem, cum illis fer-

Resurrectionis Christi testes obfcuri & contemti.

ubi primum occurrit, quod Christus resurrectionem suam (qua nihil unquam miraculosius & excellentius orbis terrarum vidit) pauculis testibus, & ijs quidem contemptissimis atq; nullius inter homines auctoritatis, primis innocere voluit. Oportuit ergo hic etiam impleri quod Paulus ait, Deum humilia & contempta eligere, ut mundi huius fastum confundat. Quod ut eos vehementer consolatur, qui se a mundo contemni vident; ita non obscure docet, fidem & salutem nostram non habere auctoritate niti, sed aeterna Dei veritate; & proinde ad hanc unam respiciendum esse ijs, qui in eius cognitione proficere cupiunt. Frustra ergo nobis hodie aduersarii nostri regis huius seculi splendorem, Pontificum & Cardinalium pompam, Episcoporum auctoritatem, scholarum consensum & Doctores bullatos obijciunt. Quid enim isti omnes sentiant iam ante scimus: ab ipsis verum verbum Dei requirimus, cuius solius auctoritas in ista causa valere debet. Nam nisi hoc statuamus, ipsa Iesu Christi resurrectio vilescet, quando eius testes fuerunt mulierculae & piscatores obfcuri, ignorantibus illam imò etiam oppugnantibus, sacerdotibus & plerisque alijs, quorum summa tunc erat in illo populo auctoritas.

Magdalena fidei praeclara exemplum.

Deinde Maria haec Magdalena diligentius inspicere meretur, in qua spiritus sanctus fidei praeclara & ardens exemplum exhibet: quod eo illustrius est, quod inherentibus illi vitijs fides illa neque impediri neque obfcurari, multo minus extingui potuit. Fuit haec ex eorum numero, quos Christus a moribus grauioribus & diaboli tyrannide liberauerat. Nam ex ea septem demonia eiecit fuisse, Marcus & Lucas perhibent. Quod beneficium cum illa digne aestimaret, prae alijs multis se Christo gratam praebuit. Apud Lucam enim in earum catalogo numeratur, quae illum suis impensis aluerunt. Neque enim in Galilea modo secuta est, sed Hierosolymam quoque comitari voluit cum alijs quibusdam, quos idem fidei spiritus propius afflauerat. Et cum illic caperetur Dominus & post omne contumeliarum genus in cruce suspenderetur, ne sic quidem ab illo diuelli potuit. Eminus enim hoc factum indignissimum spectauit, & postea sepulchri locum obseruauit diligenter, ut elapso sabbati die extremum ei honorem impenderet. Id autem tanto studio facit, ut cum non deessent comites & sociae omnis periculi atq; laboris, praecurrat tamen, non noctis tenebras, non item militum excubias verita. Primum igitur lapidem a monumento deuolutum & illud vacuum inuenit, et quia rei mysterium ad hoc ignorabat, nouo dolore percussa timet, ne quid in corpus Christi hostes contumeliosius designarent. Itaque resimantem ad discipulos redit, ijs quid inuenit narrat, & reuerenter admodum de eius corpore loquitur, dicens: Sustulerunt Dominum e monumento, & nescimus ubi posuerint eum. Domini tunc dignatur corpus, quod lacerum & conspuum in cruce pendere viderat, & quod in morte ad hoc detineri arbitrabatur. Tancum apud eam potuit accepti beneficii & aliorum miraculorum recordatio. Sunt haec verae fidei indicia, nos autem exemplo isto docemur, quibus officijs ipsi quoque fidem nostram declarare debeamus. Sumus enim nos omnes per Christum liberati ex diaboli vinculis atq; tyrannide, & asserti in libertatem filiorum Dei. Debent ergo se gratos illi praebere omnes homines, & animi gratitudinem factis testari. Facient hoc, si eum alant in membris ipsius, si euangelij doctrinam prouehant, qui odor illi est fragrantissimus: si illum per aduersa omnia sequantur, crucis scandalum fide constanti vincant, si eius contumelia doleant, neque dissimulent quaecumque cum eius innocentia sine detrimento coniuncta esse vident, si denique honorem ipsius pro virili prouehant atq; teneant. Qui ad hunc modum affecti sunt, ijs studij sui praemia amplissima recipient, & minus periculi aut laboris subibunt, quam iuuicid putarint: quod mulieribus etiam hisce euenisse Marcus testatur. Cum enim de solo lapide remouendo sollicita essent, hunc iam deuolutum esse inueniunt, & ab angelo de Christi resurrectione edocentur. At quia hic plerique desides & ignaui sunt, sic ut pro Christo

quidem nihil faciant aut patiantur, sibiipsis autem labores quotidie novos & gravissimos percipi accersant, dum infelici mundo & pravis cupiditatibus seruiunt.

Petrus & Ioannes socij.

Videamus nunc alteram huius loci partem, qua narratur, quid Petrus & Ioannes fecerint ante Magdalene nuntio. Vbi ante omnia observatum dignissimum est, quod Petrus quamvis eximitate Christum abnegavisset, tamen ad ceterum discipulorum eius redijt, ex quibus ecclesia maxima parte constabat. Cupiuit ergo cum Christo iterum coniungi, & verum ecclesie membrum se quod penitentia argumentum est cum primis evidens. Rursus, Ioannes qui in Domini passione quos omnes fide & amore longè superauerat, & cui ille in cruce pendens Virginem matrem commendarat, Petrum non fastidit, sed socium & condiscipulum agnovit, cuius lapsum melius quam cognitum habebat, ut qui eodem tempore cum illo in Caiaphæ domo fuerat, ut suo loco vidimus. hoc memorabile exemplum, quo qui in peccata graviora prolapsi sunt, admonentur, ut ad Christi ecclesiam citò redeant & cum illa per veram penitentiam reconcilientur. Vt enim salus in terra Christo habetur, ita hic illam suo tantum corpori, ecclesie nimirum confert, ne salutis iniquam ceteres erunt, quotquot ab illa alieni aut avulsi manserint. Perniciosa ergo & exitialis est, verum tumacia, qui vbi peccarunt & idè se reprehendi sentiunt, ecclesie longum valere dicunt, & illam sibi iniuriam probè se ultos esse arbitrantur, si prioribus flagitijs colophonem addant, seque ipsos a Christi corpore avellant, quo nullum scelus atrocius excogitari potest. Sed miseri isti dum quod alijs dicit facere volunt, sibiipsis exitium accersunt, quod nunquam effugient, nisi in tempore respiciant. Videntur præterea reliqui in Ioannis exemplo, ne quos aspernentur atque fastidiant, qui delictorum penitentiam agunt, & in ecclesie societate iterum recipi cupiunt. Peccarunt in eo olim germani uatiani, qui veniam omnem ijs negabant, qui persecutionum tempore fidem negauerant, & acceptum baptismum in peccatū aliquod non vulgare erant prolapsi. Nam hoc suo rigore utantur in ecclesijs maxima excitantur, & multis fuerunt desperationis auctores, quos pios consilioribus subleuare & ad gremiū ecclesie colligere debuissent. Imitantur hos multi bodie, qui quod per se solos scalas cæli habeant, quosvis temere damnant. Conuincuntur hi omnes Christi & discipulorum exemplo. Vt enim ille Petrus in gratiam recepit, cuius turpem abnegationem non ignorat, ita hi quoque non aspernari sunt eum, quem respicisse & ecclesie consortium ex animo ambire voluit.

Petrus & Ioannes excurrunt ad sepulchrum.

Primo absq; omni mora festini excurrunt ad monumentū, ut quid illic gestū sit, intelligant. hoc evidens fidei argumentum, cuius semina intra animos suos hucusq; retinuerunt, quænam metū & dolore suffocata videri poterint. Est q; hæc illorū fides eò laudabilior, quod multa timerent, quæ ipsos absterere poterat, si suæ rationis iudiciū audire voluissent. Contemptibus enim Magdalene persona, & quamvis huius nuntium aliarum quoq; testimonio confirmaretur, præsumen mulieres erant, quem sexum natura timidum & suspiciosum esse constat. Deinde non tantum riculo ad monumentū excurrere, cum propter discipulos potissimum milites huius custodes & inspectores stitit. Ad hæc reliquis discipulis mulieres ista delirare visa sunt, & proinde ipsæ non magis sapere videri poterat, qui illarum verbis se tam facile moueri paterentur. Sed vincit obstitit omnia Christi amor, quem fides in ipsorum animis accenderat. Itaq; retineri non possunt, quæ præmum de Christo aliquid præter expectationem audunt. Suo autem exemplo eos arguunt, quæ indigni & securi desident, etiamsi Christi verbum profugari, pios in exilium eieci, captivos duntaxat, & insuper toti ecclesie pericula gravissima imminere audiant. Testantur hi se ab ecclesie societate vera alienissimos & Christi spiritu planè vacuos esse, quando nulla commisseratione et tanguntur, quos pro fratribus & eiusdem corporis membris agnosceere debebant, &c.

Discrimen inter Petrum & Ioannem.

Deinde cum duo isti simul currant, præuertit tamen Petrus Ioannes, & prior ad monumentū pervenit. Idem verò in illud ingredi nō audeat, sed inclinatus modò obiter inspicit. At Petrus, qui minus poterat, animi viribus præstantior, mox intrat & suo exemplo Ioannem confirmat, ut illud facere ausit. Quo loco videmus inter electos quoq; non pari mensura spiritū distribui, & dona diversæ esse: quæ causa est, quod non pari pede omnes progrediuntur. Imò frequenter fit, ut qui ceteris suū intrepidè & constantes perficiunt, ad ipsam metū anhelent, & novis viribus opus habeant, quod quod reliquū est laboris absoluant. E contra, qui initio meticulosi & infirmi videntur, & tunc

ferri sunt, inter progrediendum animos & vires sibi crescere sentiunt, ideoq; cum ad rem ventu est, eis multum superant, qui ipsos prius non paruo intervallo post se reliquerunt. Sunt haec quoq; exempla obseruata dignissima, vt de nobis ipsis modeste sentiamus, neq; temere aliquos contemnamus, qui nobis inferiores esse videntur. Potest enim illos confirmare Deus, quando ipsi ita visum fuerit, qui si suam manum nobis ad breue momentum subducatur, mox vires simul omnes deficere sentiemus.

Tertio, quid in monumento isti inuenerint, narratur: Linthea nimirum, siue sindonem, quem Iosephus emerat, vt eo corpus Iesu inuolueret, & sudarium seorsum suo loco inuolutum. Fuerunt haec corporis Christi exuuiis, quae ipsum reuera resurrexisse, non autem furto surreptum, aut alia ratione alio translatum esse testarentur. Nam siue amicus siue hostis tale quid instituisset facere, linthea minime relicturus, imo ne detractus quidem erat, cum res ipsa propter periculum coniunctu moram nullam admittet, & commodius esset corpus inuolutum auferre. No temere ergo spiritus sanctus haec tam diligenter describit, quae primo incuitu minuta, & carnis iudicio ridicula videri poterant: cum in illis tam euident & certum resurrectionis Christi testimonium contineatur. Quin in hanc finem spiritus sanctus Iohannis pusillanimitate bene vti voluit, ne si dilectus ille discipulus prior sepulchrum esse ingressus, ipse haec ita disposuisse videretur, & proinde minor esset totius narrationis siue historiae auctoritas. SVNT tamen ista altiori quoque sensu consideranda. Dum enim Christus vestes sepulchrales exiit & relinquit, docet se non ad vitam mortalem & corruptioni obnoxiam resurgere, in qua vestitu, cibo, potu & externis eiusmodi praesidijs opus sit, sed ad immortalitatem & caelestem. Nam excitatus a mortuis no amplius moritur (ait Apostolus ad Rom. 6. cap.) mors non amplius dominatur. Simul vero innuit, qualis nostra etiam resurrectio futura sit. Testatur enim idem Apostolus, nos quod ad corpus hoc mortale similes fore corpori Christi glorioso. Vt ergo hoc ipsum corpus suscitatum est, quod in Virginis utero ille assumpserat, quod in cruce expiratus & in monumentum fuerat depositum: Ita nos quoque iisdem quae nunc gestamus, corporibus reuersemur, excutatur autem corruptio & mortalitas, neque ijs indigemus porro, quibus huius seculi vitam sustentari oportet. Quod Christus alibi alio exemplo docet, quando nos angelorum similes fore ait, non quoad essentiam, sed quoad vitae rationem a corruptione simul & affectu carnis prauo alienam. Admonemur item, quid eos facere conueniat, qui in Christo renasci & ad vitae nouitatem cum illo resurgere volunt. Debent illi veterem hominem cum omnibus suis exuuijs deponere (quas alibi scriptura membra peccati vocat) & nouum hominem induere, qui relictis post se terrenis omnibus, Christum sequatur & se Deo totum consecret viuentem hostiam. Pertinent haec quae de regeneratione & hominis inuolutione passim disputantur: quae item Paulus ad Rom. 6. et Colos. 3. scribit. At cum ista hodie paucissimi praesent, pauci quoque sunt verè Christiani, neque mirum censeretur, quod Deo minus propicio vtamur.

Linthea resurrexionis Christi indicia sunt.

Quarto indicatur, quomodo his visis animo affecti fuerint. Et de Petro quidem Lucas scribit, quod admirandus exierit, incertus nimirum quid crederet. Iohannes autem dicitur credidisse: nimirum quod Maria dixerat, corpus Iesu aliud esse translatum. Causam huius stuporis & inscitiae in presenti ipse indicat. Nondum enim nouerant scripturam, quod oporteret illi a mortuis resurgere. Itaque teru incerti domum redeunt ad suos. At hic multiplex error in sanctissimis discipulis cernitur. Communis cum tota Iudaeoru gente illis fuit, quod scripturas de Christi resurrectione & regno eius eterno passim vaticinantes non intellexerunt. Excusari autem iste poterat, cum eius causa praecipua in scribis & sacerdotibus haereret, qui populum minus recte instruebant. Porro nullam excusationem admittit, quod Christi quoq; verborum immemores sunt, & tam manifestis signis excitati ea non in mentem reuocant, quae non semel de sua morte & resurrectione apud illos cocionatus fuerat. Erant illa sic nota pleriq; vt sacerdores eorum recordatione terrent, sepulchro militum turmam adhibuerunt, ne quid huius fieret. Turpissima igitur fuit haec discipulorum oscitantia, qui horum nihil cogitauerunt. Interim non parum utilitatis ista nobis afferunt. Primo enim plurimum facit ad Euangelicae historiae commendationem, quod suos nauos atq; errores Euangelista tam ingenue & liberè testantur. Quod enim hoc loco Iohannes facit, idem alij quoq; fecerunt, quando vitae prioris conditionem & inepias atq; ambiciosas discipulorum contentiones, aliaq; eius generis infinita non dissimulant. Quis ergo in Christi aut alterius gratiam eos aliquid sinxisse suspicetur, qui sua vitia calare noluerunt.

vt affecti fuerint Petrus & Iohannes.

runt? Deinde elucet in hoc exemplo infirmitas nostra, qua non raro in sanctis quoque locum
 nit: quos interdum labi patitur Deus, ut partim conslet salutem nostram omnem ex ipsius
 pendere, qui & velle & facere in nobis operatur pro bona sua voluntate: partim ut illorum
 plis excitari vigilemus, & cum assiduo Verbi studio preces coniungamus ardentes, ne in tentat
 bus victi succumbamus. Postremo causam omnium errorum hoc loco nobis spiritus sanctus
 nimirum scriptura sacra ignorantiam, qua Sadduceos quoque deceptos fuisse, alibi Christus
 de mortuorum resurrectione absurda & impia cogitarent. Quia enim per has nobis loquitur
 & in ijs suam nobis voluntatem reuelat, in tenebris oberrent oportet, quos quos his neglectis
 riones audiunt. Ideo postea quoque ex scripturis sue mortis & resurrectionis mysteria Christi
 pulis exponit, cum post multa testimonia eos adhuc hesitare cerneret. Vide Luc. 24. Et si
 obseruandum inter huius seculi nostri controuersias, ne vllis hominum figmentis nos circumda
 tiamur, sed in solas scripturas intenti simus, ut ex ijs discamus veram salutis rationem, qua
 no Iesu Christo habetur, qui ut morte sua peccatum omne sustulit, ita mortem atque inferna
 Etione sua deuicit, nobisq; reditum in patriam caelestem aperuit. Illi debetur benedictio, honor
 & potestas in aeternum. Amen.

HOMILIA CLXXIII.

María autem stabat ad monumentum foris flens: cum ergo sleret
 curauit se in monumentum, & uidet duos angelos in albis uestibus
 sedentes, unum ad caput, & alterum ad pedes, illic ubi iacuerat corpus
 Iesu: qui & dixerunt ei: Mulier, quid fles? Dicit eis: Sustulerunt Do
 minum meum, nec scio ubi posuerint eum. Et cum hæc dixisset, conuer
 sa est retrorsum, uiditq; Iesum stantem, nec sciebat quod Iesus esset. Di
 cit ei Iesus: Mulier quid fles? quem quæris? Illa putans hortulanus esse,
 dicit ei: Domine, si tu asportasti eum, dicito mihi ubi posueris eum,
 & ego eum tollam. Dicit ei Iesus, Maria. Conuersa illa dicit ei: Rabbo
 ni, quod dicitur Magister. Dicit ei Iesus: Ne me tangas: nondum enim
 ascendi ad patrem meum. Sed abi ad fratres meos, & dic eis: Ascendo
 ad patrem meum & patrem uestrum, & Deum meum & Deum uestrum.
 Venit Maria Magdalene annuntians discipulis quod uidisset Domi
 num, & hæc dixisset sibi.

Vide Homil. in
 Marcum 135.

Scriptura sacra non temere inter fidei articulos eum præ alijs maxime inculcat, que mortuum
 resurrectio docetur. Nisi enim hunc probe & firmiter teneamus, in huius modo seculi
 tenti viciis illecebris facile cedemus, in mortis autem articulo nulla nobis consolatio
 qua salutis fiduciam retinere aut terrores inferorū vincere possimus. At quia resurrectionis
 fundamentum atq; basis est ipsius Christi resurrectio, hanc multis argumentis & idoneis
 probari oportuit. Multa ergo eius generis Ioannes congerit, quibus historiam illius ab alijs
 ptam confirmet. Primum fuit, quo per exuvias Christi, quas hic in monumento reliquit, per
 corpus eius neq; furto sublatum, neq; alia ratione translatum esse, sed reuera resurrexisset.

Cur mulieri
 bus, & quidē
 Magdalene,
 Christus pri
 mum appa
 ruerit.

Sequitur nunc altera huius Capituli historia, que Maria Magdalene testimonio continetur,
 priori euidentius & certius est, eo quod Christum vidit & coram allocuta est. Sed præcipua
 historia explicationem accedamus, considerandum venit, cur mulieribus potius quam discipulis
 modo apparere voluerit Dominus. Item cur ex toto muliebri sexu hanc præ alijs, & quidē præ
 virgine delegerit, cui prime innotesceret. Quoad primum, docet & voluit, se eius quocumque
 rem esse, per quem peccatum atq; mors in mundum ingressa sunt. Id verò euidenti demonstratio
 habebat, eo quod sexum istum proprijs quibusdam penis Deus multauit. Vt ergo ex muliere
 nasci voluit Dei filius, ita mulieribus partem sese familiarissimum præbuit, neq; per
 extrema & miraculis suis eas dignatus est, sed mortis etiam sue testes esse voluit, & ipsæ
 ex mortuis resurrectionem manifestauit, ut sui meriti fructum ad se quoque perirent.

igitur consolationem petant mulieres, qua molestias & labores mitigent, quibus in illis castigandis
 Deus adhuc utitur. Sunt enim hae virgines paterne, qua animarum saluti minime officient, si Chri-
 stum amplexa in eius fide constantes perseverarint. Quod vero Magdalene prius quam Marie
 marie apparuit, non temere factum putabimus. Primo enim cauendum erat, ne carnis generatio ali-
 quam in salutis negotio prerogativam habere videretur, aut aliquem apud Deum putarem esse
 personarum respectum, & inde ad superstitiosum cultum aliquem nos pateremur adduci. Ideo apud
 Lucam mulieri cuida clamanti, Beatus venter qui te gestavit, & vbera que suxisti: respondit ille,
 Quia imò beati qui audiunt verbum meum, & faciunt illud. Et nunc ex morte rediit magda-
 lene se prima omnium conspiciendum offert, quam prius ex diaboli tyrannide liberauerat, cum eam
 speem immundi spiritus rotam occupassent: ut omne hoc illi ex gratia obligasse constaret. His præ-
 missis, ad historie narrationem accedemus, eiusque partes singulas ex ordine considerabimus.

Primum quid Maria fecerit, narratur. Stabat (inquit) ad monumentum foris fletus. Ergo Magdalena flet
 cum Ioanne & Petro iterum exiit, & illis in urbem reuersis ipsa apud sepulchrum substitit, & cor-
 poris Iesu (quod amissum putabat) desiderium lachrymis indelinentibus restata est. Fuit hic pins
 affectus, sed cum errore & superstitione coniunctus. Heret enim in corporis presentia, quasi hoc
 amissis spes quog, salutis simul omnis intercederet. Deinde verborum Christi immemor plorat, quando
 potius gaudere debebat. Quia enim ille toties prædixerat, se à mortuis tertio die velle resurgere, de
 eo nunc cogitandum erat, quando corpus eius in monumento nullum comparebat, & cum gaudio spem
 bonam salutis concipere. Sed frequenter pij quog, errant, dū affectibus per se bonis & sanctis indul-
 gent, non autem in Dei verbum respiciunt, quod illos moderari poterat. Et nullus tam frequens er-
 rur est, quam quod tunc dolemus & ploramus, quando nos letari potius conueniebat. Fit hoc si quan-
 do fortunas, amicos, liberos nobis eripit Dominus, ut quam in illis collocatam habebamus fiduciam in
 se transferat, sicq, nostram salutem consulat. Tunc enim pauci consilium Dei agnoscunt, ut cum Iobo di-
 cant, Dominus dedit, Dominus abstulit, sit nomē domini benedictum: sed in fletus, querelas & mur-
 murarum punct, neq, de amissis modò rebus charissimis, verum etiā de iniuria sibi facta quiritantur,
 quasi verò Deus iniustus aut iniquus esse possit, quando quod suum est certo consilio à nobis repetit.
 Idem fieri solet, quando morbis petulantiam nostram castigat, aut persecutionibus nos ad ardentius
 salutis studium excitat. Debeamus tunc Dei bonitatem agnoscere & (ut Christus monet) in his
 gaudere. At tunc quog, pleriq, impatienter eiulant, seq, omnino perditos arbitrantur. Similes horum
 sunt, qui in mortis hora dolent, quando potius cum gaudio sese ad patrie celestis hereditatē cape-
 sendam accingere debebant. Discamus ergo affectus istos crebra verbi Dei & promissionum eius
 meditatione corrigere, & non in presentem modò rerum faciem respicere, sed ipsum quog, euentum
 considerare. Ceterum est Maria carnis affectu decepta errauerit, eadem tamen suo exemplo multo
 rum peccatorum arguit, qui Christianissimi videri volunt. Quam multis enim locis hodie Christus
 amittitur, imò ignominiose profigitur: quam multis etiam sepelitur ab ijs, qui puriorem fidei do-
 ctinam obscurant & traditionum humanarum luto obruunt. Quam multi autem sunt qui ista sic-
 oculis inueniunt, & dummodo ipsis bene sit, de illo quaerendo aut in lucem reducendo nunquā co-
 gitant? Est haec detestabilis ignavia, quam Deus inultam non sinit. Itaq, Mariae huius exemplum
 in hoc imitemur, ut ea nobis ex animo doleant, qua gloriae Christi officunt, quaeramus item illum
 indefesso studio, cumq, eo in finem usq, perseveremus. Hoc qui faciunt, hi eundem cum Maria fru-
 ctum pietatis colligunt. Nam exhilarabit eos Dominus & lacrum ipsorum solida leticia excipiet,
 qua in Christo fruuntur. Neq, nos offendat, quod interdum res dissertur. Ita enim nostram fidem
 exercet Deus, & ardentius salutis desiderium in nobis excitat. Non negligit autem suos perpetuò,
 sed suo tempore illi, propitius affulget: quod in presenti quog, factum fuisse modò audiemus.

Maria enim, ut in magno lacu fieri solet, sepulchrum denuo inspicit, ut & dolori suo indulgeat, Magdalene
 & saltem ex loci contemplatione aliquam consolationem venetur. Hic verò præter omnē expecta-
 tionē duos angelos videt, qui albis vestibus induti illic cōsident, vbi corpus Christi iacuerat, ipsamq,
 priores compellant. Fuit hoc initium consolationis, quam ei Dominus attulit, & quae multiplex fuit,
 si eam diligenter inspicias. Primo enim quae ab omnibus relicta plorabat, angelos consolatores inue-
 nit. Deinde ita illi sedent, ut custodes corporis videri possint, quod ad remouendā suspicionem de illo

furtim sublato plurimum faciebat. Adhuc vestium colore lætitiæ præ se ferunt, & celestis gloria ministerio se esse profitentur. Quibus omnibus verba accedunt, Mulier quid ploras? Quæ cum reprobatione consolationem coniunctam habent. Nam perinde hoc est, ac si dicerent: Cur tuas lacrymas inanes fundis, quando non lachrymandi, sed gaudendi tempus est? Quin potius omnino intelligit, sed priorem querelam verbis ipsam reperit: Sustulerunt Dominum meum, nec sciauerunt eum. Tanta affectuum, etiam bonorum, vis est, ut animi oculos rectum verumq; viderent, & proinde efficaci spiritus illuminatione eos prostigari oportet. Quò magis animi nos detrahe ne prauis cupiditatibus locum demus, quæ si semel imperium apud nos obrineant, ad omne felicitatem ad ipsum interitum precipites abripiunt. Oremus ergo assidue Dominum, ut ipse suo spiritu mentes nostras illuminet, cogitationes & consilia nostra regat, ne à via mandatorum eius desiciamus. Obseruabis autem hoc loco, angelos Iesu Christi ministros fuisse non modò quatenus ille Deus filius eternus & creatorum omnium dominus est, verum etiam quoad naturam eius humanam. Exemplarum rei multa occurrunt, inter quæ cum primis illustrata sunt, quæ tempore passionis & mortis eius aduerunt. Ad montem oliueti enim angelus illum consolatur, cum acerbissima mortis confectum oppressus sanguine multo sudaret. Neq; resurrectionem modò illius inuenerit, sed adhuc sepulchri custodes sunt, ut illi resuscitato testimonium ferant. Quod ut Christi Iesu gloriam atq; maiestatem vehementer commendat: ita nos quoq; plurimum consolatur. Docet enim quid nobis sperandum sit, quia enim propter nos in mundum venit Christus, & omnia eius nostra sunt, nostri etiam sunt angeli, quos electorum seruitio destinatos esse scriptura passim docet, idq; exemplis infinitis probat, quæ alibi adduximus. De his ergo semper cogitemus, imprimis autem in mortis hora, quando amicorum modò officia nihil iuuant, sed sensus quoq; omnes deficiunt. Tunc enim proci aduersus nos castra sua tenent angeli (ut Psalm. 34. scribitur) & hi à nobis arcem malignis spiritibus animas hinc migrantes defendunt. Deinde hoc etiam obseruatum dignum est, quod angeli videntur mulieres solantur, qui impijs militibus (ut Mattheus scribit) paulò ante terrori fuerant. Eius perpetuum, ut quæ ad Christi gloriam illustrandam faciunt, pijs consolationem, impijs terrorem & desperationem afferant. Videmus hoc, quando per euangelij predicationem resurgit qui deum superstationes & falsæ doctrinæ fordes quasi sepulchris tacuerat. Tunc enim impij & hypocritarum mentes, quia neq; dolos suos neq; scelera alia volunt argui: pijs verò gaudent & exultant, eo quod scientias suas recreari, & à traditionum laqueis solui sentiunt. Imprimis vero hoc locum habet, quod ad resurrectionis doctrinam, qua nihil incundius pijs excogitari potest, cum è contra impij aliam mentionem intra animos suos contremiscant, vult illud interdum dissimulent. At quia dicitur nemo subterfugere poterit, Christum vera fide amplectamur, & in illo vitam sanctam vivamus, ut lætus nobis innotescat, qui impijs terrorem, & luctum pariet. Sed plura de hoc in Mariæ apparitione diximus.

Christus Magdalena apparet

Sequitur nunc ipsius Christi apparitio, quam à reliquis euangelistis breuiter adumbratam diligenter describit. Mariam autem, cum angelis luctus sui causam exposuisset, reuoluit se esse ait, cur verò id fecerit non indicat, neq; ut illud sciamus multum refert. Si quis tamen datur heic coniecturis, ego occultæ spiritus virtutis potius quam villo angelorū iudicio moram putauerim. Iam enim tempus erat, ut de Christi resurrectione certior fieret, & dolorem tam liberaretur. Illum itaq; sibi astare videret, qui ipsam ipsam verbis alloquitur, quibus antea angelus fuerant. Mulier quid stes? quem quæris? At non agnoscit Dominum Maria, nimirum quod oculus tenebatur (sicuti de duobus discipulis Emmaum profectus Lucas prodidit) sed horum dicens: Domine, si tu astricti illum dicitis mihi vbi posueris eum, & ego eum tollam. Hæc verò dicitur suspensam tenet Christus, sed proprio eam nomine compellens, simul oculos & mentem eam aperit, ut ipsum agnoscat. Itaq; ad vocem eius mox à monumento contemplatione & luctu ad vitam conuersa respondet, Rabboni, id est magister. Quo exemplo primùm docemur, Christum non per ab ijs abesse, qui ipsum pio & sincero animo quærunt, quàmuis interdum vel à tergo nobis stare videatur, vel in specie ignota appareat. Nam ipse idem suus, similis est semper, nostri autem

fit, ut eum non semper agnoscamus, dum illi pro affectu nostrorum ratione formas subinde novas affingimus. Quia in re plurimū hodie peccatur. Alij enim irati faciem ei tribuunt, & (ut olim Iovem suum Poeta pingebant) fulmine semper armatum fingunt: & hi quia non talem agnoscunt, qualis in euangelio pradicatur, advocatos & intercessores sibi faciunt Divos calites, in quos illius gloriam transferunt. Alij sub Regis aut Monarche terreni specie illum imaginantur, & ea opinione decepti, apud eum victorias, opes, honores & alia huius seculi bona querunt, prateritis celestibus & aternis, quorum ille nobis auctor est. Sunt qui dum solam eius bonitatem intuentur, indulgentissimum nequitie patronum ex eo faciunt, & euangelio ipsius ad peccandi licentiam turpiter abutuntur. Errant hi omnes graviter, & proinde curare nos decet, ut positis affectibus talem nobis proponamus Christum, qualem scripturae pradicant.

Deinde veram eius cognoscendi rationem historia hęc quasi in speculo adumbratam proponit. Non agnoscat initio Christum Mariam, quando communi mulieris nomine ipsum compellat, etiam si cam illo prius familiariter versata esset. At cum proprio nomine vocatur, mox vocem eius agnoscat, quos aperit & illum esse videt, quem querebat. Est eadem planē omnium nostrum conditio. Ex nobis ipsis enim Christum salutis nostrae auctorem non agnoscimus, & quamvis generalē illam, quae in euangelij pradicacione sonat, vocationem audiamus, eam ferē quasi nihil ad nos pertinentem negligimus. At ubi animos nostros Christi spiritus penetrat, & illic nos quasi nomine vocat, tunc de num de nobis agi sentimus, & nobis loquentem Christum videmus, cuius meritum ad nos pertinere intelligimus. Et hoc illud est, de quo supra in pastoris parabola concionatus est, quando se oves suas nominatim vocare ait: & apud Lucam suorum nomina in caelis ascripta esse testatur. Ve ergo in Christi & salutis nostrae cognitionem veniamus, prius ab illo nos cognosci oportet: quod non obscure Paulus docet, quando in posteriori ad Timoth. Cap. 2. scribit: Solidum stat fundamentum Dei, habens sigillum hoc, Novit Dominus qui sint sui, &c. Quos autē ipse novit, & priusquam mundus hic crearetur in electorum suorum album ascriptis, eos suo tempore nominatim, id est efficaciter vocat, ut se vocari & illum ad se pertinere intelligant. Observari hoc debet contra eos, qui vniuersalibus euangelij promissis ad evitendam Dei praedestinationē & electionem abutuntur. Nisi enim horum pradicacioni externa singularis spiritus vocatio accedat, nō plus illa efficiet, quam hic factum fuisse videmus, cum Mariam cōmuni mulieris nomine Christus compellaret. Neq; propterea nobiscum ludis Deus, quando euangelium pradicatur. Efficax est enim apud electos illius pradicatio per spiritus cooperationem, reprobis autē excusationis praetextū eripit, quem ex ignorantia captare solent. Interim officij nostri meminisse nos oportet, quod in Mariae exemplo hic adūbratur. Quam primum hoc proprium Christi ouibus, sicuti supra quoq; admonuit. Ego sum (inquit) pastor ille bonus, & agnosco oves meas, & agnoscor à meis. Item: Oves meae vocem meam audiunt, & ego cognosco eas, & sequuntur me. Teneamus ergo ab ipso Christo traditam salutis rationem. Audiamus illum nobis in euangelio loquentem, agnoscamus vocem eius, & illum sequendo sub eius obsequium cogamus sensus & affectus carnis nostrae: de quo alibi plura à nobis dicta sunt.

Accedamus nunc ad illius orationē, quam ex mortuis resuscitatus primam habuit, quaeq; multa continet observata dignissima. Ne me tangas, inquit. Et mox rationis loco subijcit: Nondum enim ascendi ad patrem; Sed abi ad fratres meos, & dic eis: Ascendo ad patrem meum, &c. Sunt ergo duae orationis huius partes. Prima intempestivū Mariae affectū reprimit, quo in ipsius amplexum ruēbat. Quia tamen ea pars nonnullis obscurior videtur, diligentius inspicienda erit. Prohibet, ne se tangat. Atqui priusquam moreretur à quibusvis se tangi, imò à turba circumquaq; imminēte premi, passus est. Post resurrectionem verò discipulis, ut se tangat, praecipit. Contrectare me (inquit) & videtur: nam spiritus carnis & ossanon habet, sicut me videtis habere. Et infra Thomae dicit: Inser digitum tuum huc, & vide manus meas; & profer manum tuam, & mitte in latus meum. Et ne quis Mariam propter sexus indignitatem reiectam putaret, mulieres à sepulchro redeuntes ipsum atre fuisse & pedes eius apprehendisse, Matthaeus scribit. Huius ergo loci expositio ex re praesenti debet fieri, & ante omnia Mariae animus est inspiciendus, quam carnis affectu ducta fuisse constat, ut omnem Christi fruendi rationem in corporis praesentia consistere, & illum externis officijs adhuc colit at

Ratio cognoscendi Christi vera.

Christi oratio ad Magdalenam. 1. Prohibet, ne se tangat.

que honorari posse putaret. Quare non dubium est, quin magno desiderio in eius amplexum perveniret, & in eo modum quoque excesserit. *Ve* ergo affectum eius corrigat, remouet eam, & ascensum ipsi in mentem reuocat, illam adhuc reliquam esse docens, & proinde non herendum esse in corporis sui presentia, quasi hac ad salutem sufficiat. *Vult* denique carnis affectui tantisper resistat, donec ipse in caelum profectus spiritum mittat, qui ipsam simul & discipulos omnia edocet, quae ad hoc aliqua sint. Ergo sensus verborum est: Tu quidem quasi salutem partem me amplecti & remanere cupis, & tota in corporis mei presentia atque contactu occuparis. At nequam in his saltem rebus stit, sed restat ad eius complementum, ut in caelos ascendam, illic vobis locum parum, & vultum vobis mittam, quo edocti intelligetis, me non corporaliter prehendi & retineri posse, sed rationem in eo potius consistere, ut animis per fidem in caelum euectis me contingatis, adeoque vultum amini, ut ita iustitiam atque salutem in me veram apprehendatis. Quod cum nondum intellexerit, differ aliquantulum hoc carnis tuae desiderium, donec me ea ratione attingere possis, quae saltem carnis est. & c. Hic (inquam) verborum Christi sensus est, quem si sequamur, non multum ab his erit locus hic ab eo, quem Cap. 6. vidimus, ubi eos quoque ad ascensionem in caelos & spiritum suum salutem remittit, qui de corporali carnis suae manducatione contendebant. Docent haec, Christum non amplius talem fingi debere, qui nobiscum quoad corpus versetur, & officij externis opus habeat. Nam etsi corpus illud retinuerit, quod ex Virgine matre assumpsit, illud tamen ab omni corruptione purgatum in caelos euectum, neque in terris posthac quari vel monstrari vult. Vnde quae de illo in hac sententia Math. 24. & Marci 13 dicuntur. Cultum vero requirit spiritum, quem fide potissimum confici, alias non vno loco diximus. Nihil ergo de Christo carnaliter sentimus, neque illum in terras detrahere, sed (ut Paulus monet) eum in supernis querere per fidem, quae sola apprehendi potest. Seruiunt haec ijs confutandis, qui hodie vobis licet momenti de corpore Christi presentia & eius manducatione, quam impijs quoque tribuunt. Est haec imaginaria persequens Antichristi reliquijs multorum animis adhuc inherens. Huic enim Daniel Deum tribuit, quem argento & gemmis colatur, & officij externis opus habeat: quem panem illum Missarum officium demonstrauimus. Pugnatur autem commentum hoc cum aeterno Dei decreto, qui filium suum in mundum venire voluit, simul vero statuit, ut idem peracto in terris nostrae redemptiois negotio, assumptum ex Virgine corpus in caelos subuehat, quos eum tenere oportet (ut Petrus in Acto. 3.) vsq. ad tempus restitutionis omnium. Neq. haec sententia eius Maiestati & Omnipotentiae quicquam derogat, quae eo illustrior est, quod corporis presentia non alligatur, sed pro libertate ubiq. agit.

2 Iubet resurrectionem suam nuntiare discipulis.

Facit ad huius sententiae confirmationem altera orationis Christi pars, qua mandatur, ut nuntietur vobis. Quo nomine procul dubio apostolos intelligit, cum alibi (ut Marcus scribit) Petrum expresse nominet. Fratres autem nominat propter salutis acquiris mysterium (ut per audiemus) & ut in se compleri ostendat, quod in Psalmo 22. habetur: Annuntiabo nomen meum fratribus meis, & c. At si consideremus, quales tunc illi omnes fuerint, defectores nimirum, aduersarios & ignauo metu corpidi, magnum in eo bonitatis suae argumentum dedit, quod eos fratribus nomine dignatur. Praemium vero fidei suae amplissimum recepit Magdalena, quando eam suae resurrectionis praecone Christum constituit, simulq. eius exemplo docet, muliebrem quoque sexum suae resurrectionis merito restitutum esse, quod singulari demonstratione opus habuisse alibi diximus. Nunc audiamus, quid discipulis nuntiare voluerit. Abi (inquit) ad fratres meos & ad fratres vestros, & ad patrem meum & patrem vestrum, & Deum meum & Deum vestrum. At qui ad patrem non eo die mox factam esse scimus, sed postquam per dies quadraginta prius cum discipulis mansisset, & c. Non ergo quid iam faciat aut facere velit, docet, sed mortis atque resurrectionis suae. Et ubi exponit, de quo discipulos probe edoceri necesse erat. Sic ergo vult dicere: Narrate fratribus meis, & ad patrem meum & ad patrem vestrum, & ad Deum meum & ad Deum vestrum, quod iam rem perditam esse, ut omnibus peractis, quae in terris agenda restabant, hoc vult nuntiare, ut ad patrem ascendam, in eius domo (sicuti alias promisi) vobis mansionem parum, & vult diuina virtute uestrae atque protegam. Videtur ergo alludere ad promissionem, quam Capite 14. dixit: Paululum, & non videbitis me: & rursus paululum, & videbitis me (id est me vobis presentem & fidem protectorem esse sentietis) quia ego vado ad patrem: nimirum, ut quoad homines quos

aturam, omnem potestatem in celo & in terra accipiam. *Emphasim* verò habet, quòd ait: Ad patrem meum & patrem vestrum: quodq; mox per expositionem addit: Ad Deum meum & Deum vestrum. Ita enim docet, se hoc nobis meruisse, ut qui ipsius pater est natura, nobis quoq; pater factus sit ex gratia: adeoq; in Mediatoris persona hæc loquens, eam inter se & nos coniunctionem esse restat, ut patrem atq; Deum cum illo eundem sive communem habeamus. In ipso enim & ex ipso habemus spiritum adoptionis, in quo clamamus, Abba pater. Plurimum verò facit hic locus ad asserendam nostram salutis certitudinem: Quia enim nos pro fratribus agnoscit Christus, filij Dei simus oportet modo filij, verum etiam heredes, utpote Christi coheredes, sicuti Paulus ad Roman. 8. cap. colligit. In Christo igitur nobis libertas, iustitia, sanctificatio, vita deniq; & salus perfecta obrigit. Neq; est, quòd vel mundi vel principis eius insidijs atq; furiosis conatibus terreamur, cum idem ille Christus nobis protector sit, sub cuius alis tunc degunt, qui per fidem ipsi verè coniuncti sunt. At simul hæc nos officij meminisse decet, ut filiorum instar Deum ex toto animo diligamus, eundem timeamus & præceptis illius obtemperemus: ut item eos quoque fraterno amore & omni Christiana beneficentia officio prosequamur, quos ille nobis confratres & coheredes fecit. Possent hæc latissime diduci, & multa reprehensione digna esset nostri seculi ingratitude atq; socordia: sed pijs de istis cogitandi occasioem præbuisse sufficiat.

Narrat postremo Ioannes, quid Magdalena accepto Christi mandato fecerit. Venit annuntias discipulis, quòd vidisset Dominum, & hæc dixisset sibi. Fideliter ergo iniunctum sibi munus obiiit. Quo loco præclarum obedientie fidei exemplum proponitur. Quàm multa enim eã terrere & ab officio revocare potuerint, alibi exposuimus. Sed plurimè facit Domini præceptum, quàm rationes omnes, quas cetera caro suggerere poterat. Et discipulos quidem illa flentes & lugentes inuenit (ut Marcus scribit) quos ita luctus occuparat totos, ut quòd maximè factū volebant nò crederent. Reprehendit hæc illorum tarditatem Dominus graviter: & sanè seria reprehensione digni sunt, quicunq; ipsi fidem non habent, que ab illo prædicta & eius testimonio confirmata sunt. Nos ergo istorum exemplo admittimus, credamus Iesum Christum verè mortuum esse pro peccatis nostris, & eundem verè etiam resurrexisse propter iustificationem nostri, & ea fides nos saluos faciet. Illi debetur benedictio, honor, gloria & potestas in æternum, Amen.

Magdal. Christi. Non obtemperat

Cum ergo vespere esset die illo, qui primus erat sabbatorum, & fores essent clausæ illic ubi erant discipuli congregati propter metum Iudeorum, venit Iesus stetitq; in medio, & dicit eis: Pax vobis. Et cum hoc dixisset ostendit eis manus et latus suum. Gausii sunt ergo discipuli viso Domino. Dixit ergo eis iterum: Pax vobis; sicut misit me Pater, ita & ego mitto vos. Et cum hoc dixisset, flavit in eos, et dixit eis: Accipite spiritum sanctum. Quorumcunq; remiseritis peccata, remittuntur eis: quorumcunq; retinueritis, retenta sunt.

Quemadmodum Dei filius, quàm primùm ex Maria virgine homo natus fuit, incarnationem suam omnibus loci & ordinis hominibus voluit innotescere: Ita in corporis sui resurrectione hoc ipsum ab eo factum est, ut eius fama quàm ocysimè divulgaretur. Et primò quidem testis eius fecit milites, qui illam sacerdotibus & Senioribus annuntiaverunt. Deinde familiaribus suis multa eius argumenta & indicia exhibuit, quando non semel modo & iterum ab illis visus est. Sed per dies totos quadragesima cum illis conuersatus omnem ex animis eorum dubitationem exemit. Quod omnino fieri oportuit, quando in Christi resurrectione redemptionis nostræ complementum maxima ex parte consistit, & eadem efficacissima consolationis argumenta in omni tentatione suggerit, dum nostrorum quoq; corporum resurrectionem & vitæ æternæ spem nobis confirmat. Cæterum inter ea, que toto illo tempore facta sunt, primas facillè tenet historia, quam modo recitauimus. Primùm quia nihil eorum hic omisit Dominus, que ad asserendam ipsius resurrectionem, & corporis resurrectionis veritatem faciunt. Deinde, quia hoc loco apostolos suos ordinavit, & in illis ministerium ecclesiæ

Vide Marcum homil. 137.

instituit, per quod regnum eius in terris propagatur, & vera saluti per ipsum consequenda videtur. Diligenter ergo à duobus euangelistis illa describitur, Luca nimirum & Ioanne, & euangelium Marcus quoque mentionem facit, ita tamen, ut singuli quaedam ab alijs præterita aut omittenda memorent. Quare in eius expositione quaecumq; ab omnibus illis tradita sunt, inspicere oportet.

Tempus huius
apparitionis.

Orditur autem Ioannes à tempore, & sub vesperam primi diei sabbatorum hæc facta fuisse scribit. Fuit hic idem ille dies, cuius profundo diluculo Dominus resurrexit, & quo ad gradinam montem, deinde reliquis mulieribus, Petro item & duobus discipulis Emmaem aduentibus apparuit. At quia non tanta erat istorum omnium apud reliquos discipulos auctoritas, ut enim resuscitatio esse crederent, nunc eodē die omnibus illis simul collectis interuenit, & quidē tunc, quando præsertim forores probè concluderant, ne quid hostile à Iudæis paterentur. Est hoc ingenis boni & fidelijs potius argumentum, qui ouiculas suas noluit diutius inter spem & metum suspensas tenere, sed eo temeritate momento veram consolationis lucem offert, quando noctis imminens tenebra noui periculi terrores allatura videbantur. Potest hinc generalis consolatio periri, nunquā passurum Christianum, ut præ vires tentemur.

Discipuli antea
dispersi nunc si
mul collecti
sunt.

Cæterum quoad discipulos, obseruatu dignū est, quod qui prius fidei dispersi fuerunt, quoadmodum illis euenturum Christus ex Zacharia prædixerat, nunc rursus in vnum conueniunt, & quamuis illum resurrexisse nondum crederent, adhuc præ metu domus ostium diligenter clausuram, de eius tamen resurrectione, qua iam vulgari caperant, sermones inter se conferunt, ut in Luca videtur. In illis enim exemplum fidei cum infirmitate nostra luctantem exhibetur. Et ita fuerit let, quam diu in carne viuimus, ut terrores metumq; illa nobis obijciat, quando animo præsertim constanti fiducia imprimis opus erat. Quod quia olim electis Dei seruis frequenter accidit, minime nobis desperandum est, si quid simile in nobis ipsis sentiamus, luctari verò debemus, ut metu & terroribus, quos caro nobis obijcit, præcipua autem cura sit, ut ex dispersione, quæ prope cionum tempestates faciunt, iterum colligamur ad cætos sacros, neq; relinquamus exterritam conscientiam, in qua Dei verbum auditur, & preces sunt publicæ, quarum maxima apud Deum est, atque auctoritas. Commendauit nobis hoc studium spiritus sanctus infirmis promissionibus, quas omnes Christus summam complexus est, quando se illis præsentem adesse testatur, quæ nomine congregati fuerint, & illorum preces à Deo patre exaudiri promittit. Quam promissionem in præfenti confirmatam voluit, quando discipulos iterum in vnum collectos tam benigne inuocauit, & amica salutatione pacem atque benedictionem illis offert, animi terrores metumq; omnes delinquentium mentes gaudio ineffabili exhilarat. Et horum quidem bonorum, quæ omnem hominem longe superant, tunc consortes facti sunt, quotquot cæteri huic sanctissimo interfuerunt, sed illi qui vel metu maiori percussus vel aliqua alia causa detentus absuit, totis adhuc octo diebus salutis & salutis incertus manet. Quo magis nos anniti decet, ne timori & vitæ huius cupiditate, quæ planè consulatoribus indulgendo, diuturnioris cruciatu nobis simus auctores.

Discipuli metuunt
Iudeorum
insidias.

Obseruemus item, quod latebras quærunt discipuli, & propter Iudeorum insidias foras claudunt. Atqui nihil fecerant illi, cuius ergo sibi timere deberent, & nota omnibus erat, quod eorum integritas, ad quam illos Christus vocauerat. Sed quia tunc inter Iudeos primatum tenuerant hostes Christi, cui illi nomen dederant, vndiq; illis pericula imminere, & omnis generis iniquitate coguntur, interim impune agentibus aduersarijs, qui quouis supplicio digni erant. Scimus quoque quales tunc sacerdotes fuerint, qui legis diuinæ doctrinam & traditionibus imperiosissimis correptionem omnem sibi questum fecerant, templum Domini in emporium & latronum speluncam mutarant, opes ecclesiæ sacrilego ausu inuaserant, denique iam annis aliquot perniciosissimi fuerant reipub. simul & ecclesiæ turbatores. Hæc tamē illis in publico et impune facere licuit, Christiani autem discipuli palam pijs & bonis esse non licet, sed in latebris hi occultantur, dum illi in templo & in indomita temeritate superbiunt, & ex scelere sibi laudem quærunt. Eandem olim prophetam rem fuisse alibi diximus, et quid sub Imperatorum tyrannide Christiani passi sint, historici passim recitant. Ita verò fieri solet, quando impij homines in ecclesiæ aut republicæ locum obveniunt. Hæc cum nullum tam immane fedumq; scelus sit, quod non inter eos designetur, qui Romaniæ ecclesiæ præceteres & columnæ sunt, impune tamen faciunt dicuntq; omnia, cum interim nunquam non sibi mem-

...entur, quos quos vno Christo contenti, secundum euangelij regulam sancte & innocenter viuere...

Ceterum vt ad historie presentis expositionem redeamus, illis colloquentibus ex improviso ad- Christum uenit clausis foribus. est Christus, & in medio eorum consistens ait, Pax vobis; quam vulgo vsitatum inter Iudeos salu-...

Christus uenit clausis foribus.

Christus uerū corpus sicut discipulis.

meos; nam ego ipse sum. Contrectate me & videte: nam spiritus carnis & ossa non habet. Ipsi autem videri habere. Adhuc autem illis non credentibus præ gaudio & mirantibus, cibum petiit, & cum ipsis videntibus comedit. Et ne quid novum aut insolens animo conciperent, ex scripturis veteris testamenti hoc omne exponit, & quæ sepius antea dixerat, illis in mentem revocat. Hi sunt (inquit) prophetae, quos locutus sum ad vos, cum adhuc essem vobiscum: quod scilicet oportet et impleri in mente illorum aperuit, ut scripturas intelligerent. Concurrunt hic omnia, quæ illum verum suum corpore resurrexisset, & post resurrectionem veri corporis proprietates (quales sunt, visibilem esse, membris suis constare, & loco contineri) retinuisse docent. Nam sensus eorum per animi visum tactumque, in testimonium adhibet, spectri suspitione confutat, corpus suum diligenter partem enumeratione describit, denique scripturæ veteris auctoritate hæc omnia confirmat. Quia veritas

Apparitionis
Christi fructus.

Videamus nunc, quem fructum ista apud discipulos tulerint. Ioannes eos viso Domino gaudio fuisse scribit, & gaudium hoc tantum fuisse modò in Luca verbis audiuimus, ut præ illo gaudio propriis fidem habere potuerint, quod in rebus præter omnem spem atque expectationem nobis et vobis obtingentibus fieri consuevit. Iam ergo impleri cœpit, quod Cap. 16. Christus promiserat, Iam vobis dico, & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis. Ista verò fructum mortis & resurrectionis adumbrant, quem ex eius consideratione afflictae hominū conscientie cœcitate resurrexisset videant, et in vulneribus eius partem aduersus peccatum atque mortem victoriam agnoscunt. Ita quicumque vulnera ipsamque Christi mortem fidei oculis intuentur, & eundem deum esse atque inferis resurrexisset credunt, hi intra animos suos gaudio incredibili exultantur, quod illis eripere potest, & quo animati omnes mortis terrores constantissimè vincunt. Similiter enim in paterni Dei amorem inueniunt, quo us nos miseros complexus est, & idem de salute dubitare possunt amplius, cuius tam multa tamque luculenta testimonia inueniunt. Quod si verò contemnitur ista in mortali corpore adhuc agentibus tantum gaudium affert, quid olim fore putabimus, quando in nubibus celi cum gloria patris apparebit seruator hic noster, nosque in eius occursum perueniemus, ut cum illo æternum viuamus atque regnemus? Sensit aliquè huius gaudij gustum Iudas quando Deum diligentibus se ea præparauisset dicebat, quæ oculis non vidit, auribus non audiuit, & caro cor hominis non ascenderit. Petrus item, cum in monte Thabor clarificationis & gloria Christi cimen aliquod vidisset, mox omnium quæ in terris habebat oblitus, exclamabat: Domine, bone est hic esse, faciamus hic tabernacula, &c. Vnde apparet, eos nunquam adhuc in mortis & resurrectionis Christi consideratione seruo & verè versatos esse, qui ad mortis mentionem & quantum pericula accipiant. Interim officij simul nos admonent discipuli suo exemplo, ut nimirum ipsi etiam gaudentes animo, quando Christum per euangelium in hominum animis resurgere, & regnū suum in terra staurare videmus. Quos enim hoc non seruo afficit, si satis docent, se Christum non magnificari.

Christus discipulos
ordinat
euangelij
ministros.

Porro ne gaudij huius fructum ad discipulos suos pertinere putarem, quibus tunc Christus videndum & palpandum exhibuit, illos in præsentem ad euangelij ministerium ordinat, & mandati doctores destinat. Nam etsi prius quoque illos ad prædicandum emisisset, intra Iudæa tantum minus subsistere iusserat, neque alius tunc prædicationis ipsorum finis aut scopus erat, quam ut committentes ad Christum audiendum excitarent, qui tunc ipse in terris officio doctoris fungebatur, & ipsum pater destinauerat. Nunc verò tempus illud venerat, quo ille mundum hunc corpusque sua presentia relinquere, sua verò potentia scepterum, id est, euangelij doctrinam, ex Zion (ut prophetae prædixerant) in totum orbem emittere, & per hanc inter medios hostes regnū cœlestium deinde ad, & per unam iam donis necessarijs instruit. Et siq. locus hic multa consideratione dignissimus, & Christi meritum eiusque fructum ad nos quoque pertinere docet, & simul veram ministerij ecclesiastici rationem tradit, quo adhuc hodie Deus vultur in dispensandis regni sui mysterijs. Inuitio autem reperit saluationem & denuo pacem illis precatur, cum ut præ gaudio & admiratione tantum non se raptos ad attentionem excitet, tum ut animosiores reddat ad suscipiendum munus illud per ipsum

laboris atq; periculi. Hac verò præmissa, mox inserit: Sicut me misit Pater, ita & ego mitto vos. At hæc dicendo sibi eos surrogat, non quòd ipse ecclesiam suam curare deserit, sed quoad externū ministerium. Quasi diceret: Ego quidē hucusq; docendi munere functus sum in terris, at nunc tempus instat, quo assumptū corpus me in calum subuehere oportet, neq; porrò in terris hisce, vt hætenus feci, versabor. Vt autem me mori & ex mortuis resurgere oportuit, ita non minus necesse est, vt in meo nomine per totum orbem prædicetur pœnitentia & peccatorum remissio. Vos ergo huius prædicationis ministros cōstituo, qui omniū que feci & passus sum testes estis oculati: & mitto vos ea planè auctoritate & ratione, qua me pater misit, ad quem nunc per actio mea legationis cursu reuertor, &c. Quia verò prouincia hæc dura & intolerabilis videri poterat ijs, qui rerum huius seculi rudes atq; imperiti erant, mox flauit in eos, & dixit: Accipite spiritum sanctum, &c. Sensus est: Non terreat vos huius muneris difficultas, & qua illi cōiuncta sunt pericula. Nam non inermes aut imparatos mittam, sed quem toties promisi spiritū dabo, qui vobis aduocatus & consultor adsit, vosq; in omnem veritatem deducat. Imò iam nunc illum accipite, ne de mea fide quicquam dubitetis, &c. Acceperūt ergo tunc quadā spiritus dona Apostoli, inter que præcipuū fuit scripturarū intelligentia, vt paulò ante ex Luca annotauimus, & animi fortitudo, que pristinos terrores metumq; omne prosligauit, vt postea Domino in celos subuecto, publicè in templo Deum glorificarent quocidie, qui hucusq; latebras quaesierant, vt idem Lucas sub finem historie sue euangelicæ testatur. Accesserūt his postea in Pentecostes die donum linguarum, miraculorum virtus & quæcunq; alia ad muneris imposti administrationem necessitas requirebat. In præsentī autem mandatū quoq; dat Christus, quo ministerij rotas suam indicat: Quorumcumq; remiseritis peccata, remittuntur eis: quorumcumq; retinueritis, retenta sunt. Et hæc sunt clauis regni caelorum, quas olim Petro promissas omnibus ex æquo tradidit, vt eadem omnes potestate & dignitate instructi ad Apostolatam accedant. At quia euangelij prædicationi minime cum Apostolis intermori aut aboleri debuit, sed eam Dominus ad finem mundi huius in ecclesia sua retineri & nouissimo tempore per totum orbem diuulgari vult, nobis hoc loco tota ministerij ecclesiastici ratio consideranda venit, qua quatuor potissimum capitibus continetur.

Primo illius auctor indicatur, à quo omnis eius auctoritas dependet. Est is vniuersus Dei filius, Iesus Christus, cui omnis potestas data est in caelo & in terra. Is vt olim Apostolos vocauit, & totius mundi doctores constituit: ita nunc quoq; à caelo spiritus dona inter homines distribuit, & ecclesie sue alios quidem dat Apostolos, alios Euangelistas, alios prophetas, alios pastores, prout hominum salutem conducere viderit. Et quod de primis illis Apostolis Paulus dicit, quòd ipsius Christi nomine legatione fungantur, hoc ipsum ad omnes verbi ministros pertinet, qui ad munus hoc legitime vocati sunt, & officium bona fide faciunt. Quare de iisdem etiā illud Christi dicitur: Qui vos audit, me audit. Facit hoc ad asserendam ministerij auctoritatem contra eius cōtemptores, qui idèd sibi contra ministros quidam licere putant, quòd homines esse constet iisdem, vt reliquos, affectibus obnoxios. Atqui tales olim prophetae erant, tales seipsum & Barnabam Paulus in Actis profectetur, etiā de seipso Petrus apud Cornelium Centurionem pronuntiat. Sed vt in illis non quales sua natura fuerunt spectamus, sed quales ex gratia fecerit Deus, & quale ministerium illis cōmiserit: Ita hodie etiā non in ministrorū personis harere, sed in Dei ordinationem animi oculos intendere oportet. Nisi enim id fiat iam non ipsos modò, sed eadem ratione magistratus, imò parentes quoque contempnemus, cum hi quoque omnes, quatenus homines sunt, nihil à nobis differant. Vt verò in illis auctoritatem, qua eos Deus donauit, agnoscimus: sic in ministris hoc ipsum nos facere conuenit, ne Dei cōtemptores efficiamur. Quia verò hoc omne ad eos modò pertinet, qui à Domino verè vocati & missi sunt, simul hęc illorum temeritas damnatur, qui non missi currunt, & sub Christi prætextu reuerti potius suo quam ecclesie seruiunt. Quos veros euangelij præcones esse Paulus negat, cum dicit: Quomodo prædicabunt nisi missi fuerint? Rom. 10.

Deinde quomodo ministros mittat Christus, docetur. Missi vos (inquit) sicut me misit Pater. At quomodo missum fuisse scimus, vt mortis sue merito peccata mundi expiaret, & noster apud Patrem Mediator atque aduocatus fieret. At non ita missi fuerunt Apostoli, neque hodie aliquis mortuum se ita missum esse, sine sacrilegio dicere poterit, quando constat Christum in sue gloria & honoris consortium neminem admittere. Non igitur hoc in genere de toto Christi officio intelligi, sed

Author ministerij ecclesiastici.

Quomodo ministri mittantur.

ad ea restringi debet, quae nobis in ecclesia ministerio cum Christo communia sunt. Fuit illud, ut non suam, sed patris voluntatem faceret. Ioan. 6. Item, ut peccatores vocaret ad penitentiam, & suam salutem suarum omnium sibi constitueret, salutem hominum, qui a Deo secessione facta in scelerum labyrinthis oberrabant. Ad hunc modum Apostolos olim misit Christus, quos in exequendis fidelissimos fuisse, ipsorum conciones & epistolae testantur. Simili ratione hodie erant ministri, qui fideles & legitimi non erunt, nisi in vniuersi patris voluntatem intulerint, quae ille in verbo suo reuelat: peccatores in viam iustitiae reuocent, afflictas conscientias pijs consilijs reficiant, denique toti in eo sint, ut pro virili omnium saluti consulant. Consultantur ergo personae illi vicarij Christi & Apostolorum successores, in quibus omnia Christi exemplo curata inuenies. Hi enim non Dei patris, sed suam voluntatem faciunt, dum pro suo arbitrio leges tempora mutant (quod Daniel Antichristi opus fore praedixit) novos fidei articulos condant, & solius rationes quotidie novas excogitant. Deinde non ad veram penitentiam vocant peccatores, sed ad ludicras ceremonias & satisfactiones, in quibus ludum potius iudicium, quam penitentiam certius deprehenderis. Scopum verò hunc vnum sibi propositum habent, ut & ipsi in peccatis beantur, & homines pecunijs emungant, quae ipsorum fastui & libidini possint sufficere: cuius vniuersi primis evidens argumentum est, quòd quae ipsi tulerunt leges, in magnatum gratiam & penam accepta dispensant atque mutant.

Quales ordinet Christus.

Tertio quales ordinet Christus, haec apparet. Nimirum spiritu sancto donatos & instructos, quos oris proprii statu docere voluit. Nec enim quisquam putare debet, statum hunc fuisse spiritum sanctum, aut hunc in eo fuisse inclusum: sed voluit Dominus pro suo more promissionem suam symbolice confirmare: quo certe in presenti nullum aliud convenientius excogitari poterat. Alibi enim spiritus sanctus flatu & vento confertur, quod liberam & efficacem eius operationem significat, quae in eorum praedicatione sese potissimum exercit. Deinde proprio statu hic videtur Dominus, ut spiritus sanctus non patris modo, sed sui quoque spiritum, adeoque sibi consubstantialem esse ostendat: quod veteres non obseruarunt, & inter hos D. Augustinus imprimis, qui de Trinitate lib. 4. cap. 20. sic scribit. Non enim status ille corporis eius, cum se usu corporis aliter tangendi procedens ex corpore substantia sancti fuit, sed demonstratio per congruam significationem, non tantum a patre, sed & a filio procedentium sancti, &c. Admonet praeterea, ut toti ab eius ore pendereant, neq. in ista sua legatione aliquid proponant, quam quòd ab ipso in mandatis acceperint. Quod Matth. vltimo clarius docet: hinc videtur ceteros seruare omnia, quae mandauit vobis. Perimet hoc ipsum ad oes ministros, & oim. propter eandem legem astrictos fuisse scimus: quò minus ferendi sunt, qui hodie vel sui capitis fragmenta, vel veterum traditiones ecclesiae obrudere audent. At praecipuum huius loci caput est, Deum donis vniuersis eos instruere, quos ad res graues & arduas destinat. Factum hoc in Moysen, quae animi fortitudo, dicendi facultate et miraculorum virtute donauit, cum ad Pharaonem pro impetranda populi dimissione agerent, & vtiliones essent, haec ois donis instruxit, quando illos ad populi sui gubernandam agerent. Idem in prophetis quoque factum fuisse, exempla Elizei, Isaiae, Ieremie & aliorum abunde docent. Minime ergo terri debent, si qui hodie ad functiones laboris & periculi plenas vocantur, sunt viri politici sint, siue ecclesiastici. Non deerit enim Dominus pijs eorum conatibus, qui fidei & sequium praestare student. Porro, quòd Episcopi & horum Suffraganei hodie ad Christi ministerium in eos sufflant, quos ad ecclesiae ministerium, vel potius ad ministrandum, tenendum, rogant, & alia huius generis destinant, non raxo & vicia modo, id est, inepta & stulta amulatio est, sed & sacrilega Christi illusio. Primo enim suum illum ritum ordinandi inter Sacramenta nomen, & priuata auctoritate Sacramentum instituent absque Dei verbo, ex quo vno Sacramentum auctoritate omnis dependet. Neq. enim regulam aut ritum hoc loco Dominus praescripsit, quo deinceps ecclesia in ministris ordinandis utatur: neq. hoc ita intellexerunt Apostoli, qui in ministris & presbiteribus ordinandis sola manuum impositione, ex veteri sacrificiorum ritu desumpta esse iussit, in Deo consecratos esse debere docerent, qui ad hoc officium destinantur. Isti verò belli homines non contenti Sacramentorum numerum quo ad reliqua ad septenarium vsque auxisse, hic nouum instituerunt

ex quo mox septem alia Sacramentula, vt olim Hydrae Lerneae capita pullularunt. Alijs enim ce-
 remonijs Oſtarij imitantur, alijs Lectores, alijs item Exorcistae, alijs Acoluthi, alijs rursus Subdia-
 cono, alijs Diaconi, in Sacerdotibus verò noua planè rituum forma vsurpatur, in qua præcipuè est,
 quod Suffraganei in eos sufflant, additis simul hisce Christi verbis, Accipite spiritum sanctum. Si-
 lio ergo tantum tribuunt, vt cum suo anhelitu spiritum sanctum coniunctum esse, & se hunc quibus
 voluit conferre posse, videri velint. At hoc solius Dei opus esse omnes scripturae prædicant. Est er-
 go intolerabilis illa audacia, qua non modò Christi imitatores esse volunt, verum etiam in eius locù
 sese substituant, & diuinitatis partes sibi vendicant. Quàm verò infeliciter hoc faciant, experientia
 docet, quando ferè indoctissimi & ineptissimi hominum, ad hæc concubinarij, scortatores, aleatores,
 belluones & adulteri sunt, qui per illos consecrantur. Quia tamen ea est mundi cecitas, vt hæc pau-
 cidiferent, pleriq; verò inani & imaginario ecclesiastici ordinis titulo sese decipi & seduci patian-
 tur, non inuile est de his rudiores admoneri, vt facilius sibi caueant.

Quarto finè & vsum ministerij Dominus ostendit his verbis: Quorumcūq; remiseritis peccata, Finis & usus
 remittentur eis: quorumcūq; retinueritis, retenta sunt. Consciunt hæc ijs, quæ Matth. 16. ad Pe-
 trum dicitur: Tibi dabo clauem cælorum: & quicquid ligaueris in terris, erit ligatum in caelo: &
 quicquid solueris in terra, erit solutum in cælis. Clauium nomine potestas domus aut vrbis denotatur,
 & idè eonominis clauis dantur, vrbium verò clauis ijs offeruntur, quos incolæ seu ciues suos victores
 ac domos agnoscunt. Itaq; administracionem regni sui discipulis hæc cõmittit, & (vt Paulus ista
 interpretatur) eos mysteriorum salutis eonominis siue dispensatores constituit. Cum autem clauium
 Metaphora posceret, vt aperiendi & claudendi verbis in eius expositione vteretur, soluendi & li-
 gandi vocabulis vti maluit, qua hoc loco per remittendi & retinendi verba interpretatur. Sic enim
 docet quàm infelix sit eorum conditio, quibus cælum clauditur, id est, quorum peccata retinentur:
 quòd nimis peccatorum vinculis ad sempiternas penas obstricti maneant, eò quòd Christum fasti-
 diant, qui vt victos & captos in libertatem assereret, in mundum venit. Innui etiã quàm felices et
 beati sunt, quibus illa remittuntur, quando hoc nexu omnium miserimo soluti in libertatem filiorù
 Dei asseruntur, & Christi coheredes sunt. Non debent autem hæc ita accipi, quasi in alicuius homi-
 nis potestate sit, vt pro suo arbitrio aliorum peccata vel retineat vel remittat. Quia enim legis au-
 thor est Deus, solus hic quoq; ea remittere & condonare potest, quæ aduersus legè designantur: quòd
 patres quoq; intellexisse, Matth. cap. 9. testatur. Nouerat enim, quòd Isa. 43. Deus clamat: E-
 go ego (id est, solus ego) ille ipse sum, qui deleo transgressiones tuas, idq; propter me. Sciebat præterea
 sanctos patres nò alibi quàm apud Deū remissionè peccatorù quæsiuisse, cuius testimonia infinita, vel
 vnicus Psalmorum liber exhibet. In Apocalypsi autè æternus Dei filius de seipso pronuntiat: Hæc
 dicit Sanctus & Verax ille, qui habet clauem Davidis, qui aperit, & nemo claudit: claudit, et nemo
 aperit. Vocat autè clauè Davidis eam, qua domus Davidis reseratur et clauditur, sub cuius nomi-
 ni Ecclesiam vel regnù cælorum intelligi omnes norunt, qui in scripturis mediocriter versati sunt.
 Ergo ex aliorù locorù collatione vera huius loci expositio petenda est. Audiatur verò ipse Christus,
 qui mandatum hoc apud Lucam sic interpretatur: Ita scriptum est, & ita oportuit Christum pati, &
; resurgere à mortuis tertio die, & prædicari in eius nomine penitentiã ac remissionè peccatorù apud
 omnes gentes. Et rursus iam discessurus ex hoc mundo (vt Marcus scribit) discipulis dixit: Profe-
 tum in mandu vniuersum, prædicare Euangelium omni creaturæ: Qui crediderit et baptizatus fuerit,
 seruabitur: qui verò non crediderit, cõdemnabitur. Per clauis ergo non aliud quàm ecclesie ministe-
 rium & euangelij prædicatio debent intelligi, quæ penitentiã verã & peccatorù remissionè omnibus
 conueniat, qui Christi fide vera amplectuntur: iudicij autem & damnationis sententiã ijs innotat,
 qui illum contemnunt atq; explodunt. Itaq; non nisi ministerij ratione hæc de Apostolis pronuntiat,
 & dicitur etiã bodie ministri peccata remittere, quando credentibus illorum remissionè in Christo
 pollicentur, eadem verò retinere, quando incredulis & contumacibus damnationè denuntiant. Et
 hæc apud Deum in cælis rata esse Dominus testatur, non quia ipsi ita volunt, sed quia sententiã ista
 in æterno Dei decreto fundata sunt, cuius summam Ioannes Baptista hisce verbis cõprehendit: Pa-
 ter diligit filium, & omnia dedit in manu eius: Qui credit in filium, habet vitam æternam: qui verò
 non credit filio, non videbit vitam, sed ira Dei manet super eum. Vide supra Cap. 3. circa finem.

Contra clauas
Rom. Pontifici-
cum.

Sunt hæc diligenter obseruanda propter Pontifices, qui clauium præteritū tyrannidem iu-
tuentur, qua ecclesiam iam seculis aliquot oppresserunt. Vt enim se Petri successores esse clauum
ita clauas regni celorum huic soli promissas & datas esse contendunt, quem idè clauum præteritū
gunt, vt olim lanam suam veteres Romani: & vt clauas istas ex successionis iure ad se præteritū
eumcant, in sua insignia illas retulerunt. Ita verò cum impudenti temeritate inscitiam suam præteritū
dum non vident Petrum Matth. 16. fidei suæ confessione omnium discipulorū nomine edidisse, sed
eius præteritū similiter ad omnes pertinere. Neq. cum promissione ista præteritū locum eius præteritū
quo discrete ostenditur, discipulis simul omnibus dari esse, quod prius soli Petro, si verba multa præteritū
tes, promissum videri poterat. Et vt demus penes Romanos Pontifices clauas illas regni celorum
& ligandi soluediq. potestatem aliquando fuisse, constat tamen his illos tam fede & tyrannidem
usos esse, & hodie adhuc abuti, vt ex earū possessione merito & iure dei debeant. Primum enim præteritū
cata finxerunt, quæ reuera nulla sunt, sicq. conscientias hominum vinculis nouis obstrinxerunt, quibus
soluedis potius cogitare debuissent. Deinde non in terris modo ligant & solvunt, verum etiam
vita hæc defunctos tyrannidem exercent: quod vt aliquo præteritū possent facere, nonum ortum præteritū
mundum inuenerunt, insulis recens inuentis fertiliorem, Purgatorium scilicet, in quo animæ præteritū
vt ipsis liber detinent. Itaque vltra limites à Christo constitutos potestatem suam extendunt, præteritū
rea non in eum finem clauibus suis vtuntur, vt ad Dei regnum & veræ ecclesie consortium homi-
nes colligant, sed vt omnes suæ ditioris & iuris faciant. Adhæc non in Christi nomine solvunt, sed
ligant, claudunt siue aperiunt, sed hoc omne partim pro pecunia faciunt, quæ maxima apud illorum
gina est, partim propter operum merita, quæ ferè in rebus ridiculis & nullius momenti consistunt.
Quæ omnia cum fidei Christianæ legibus & Christi insitico repugnent, neminem illorum clauas
terrere, neque aliquis fiduciam in illis aliquam constituere debet. Adulterina enim sunt, quæ ad
ram ecclesiam, neque illis in Dei regnum penetratur, sed in oculos hominum thesauris, quibus
nibus suis iam seculis aliquot recluserunt & insatiabili rapacitate diripiunt. Quare ecclesiam
agnoscamus euangelicæ doctrinæ auctoritatem, quam in celis apud Deum ratam esse Christi-
statur. Audiamus ergo illam attentis animis, audita credamus, & ita verè salutarem potestatem
atque peccatorum remissionem consequemur in Iesu Christo Domino nostro: cui debetur
dictio, honor, gloria & potestas in æternum. Amen.

HOMILIA CLXXV.

Thomas autē unus ex duodecim, qui dicitur Didymus, non erat
cum eis, quando uenerat Iesus. Dixerūt ergo ei alij discipuli, Vidimus
Dominum. Ille autem dixit eis: Nisi uidero in manibus eius uestigium
clauorum, & misero digitū meum in uestigium clauorum, & mittam
manum meam in latus eius, nequaquam credam. Et post dies octo rur-
sus erant discipuli eius intus, & Thomas cum eis. Venit Iesus ianuis
clausis, & stetit in medio, & dixit, Pax uobis. Deinde dicit Thomas:
Infer digitum tuum huc, & uide manus meas: & profer manum tuam,
& mitte in latus meum; & ne sis incredulus, sed credens.

Paulus Apostolus grauius simul & luculenter ad Romanos cap. 10. scribit: Hoc est verbum
dei quod prædicamus: nempe, quod si confessus fueris in ore tuo Dominum Iesum, & credideris in
corde tuo, quod Deus illum excitauit à mortuis, seruaberis. Quo loco solius quidē resurrectionis non
minisse videtur, non quod mortem & quæ alia propter nos Christus fecit & passus est excludat, sed
quod in illa (vt iam sepe diximus) salutis nostræ cōplementum habetur. Per hanc enim mortem
culā abrupit, & eius imperium aboleuit, quod per peccatū in nobis obrinuerat. At qui non cognouit
Dominus, omnibus seculis exoriturus, qui tam suam quàm generalem resurrectionem
dubium vocent, sui corporis resurrectionem apud discipulos, quos huius testes constituerat, non
argumentis probauit. Inter quæ euidentissimum est, quod præteritū historia nobis exhibet. Neque

...nimia credulitate in eius fidem cōsensisse putaret, aut hominibus rerum imperitis & ab omni dolo alienis facile imponi potuisse suspicaretur, Thomam ex duodecim discipulorum numero Ioannes producit, qui de Christi resurrectione non modo dubitat, sed illā dīseretē negat, imō oppugnat, & iisdem plane argumentis utitur, quibus hodie uti solent, qui vniuersalem omnium nostram resurrectionem negare consueverunt. Ea autem demonstratione plus quā ad oculum facta sic ipse Dominus confutat, ut nihil dubitationis sit reliquum, nisi apud eos, qui Christum simul atq; scripturas omnes negare non verentur.

Principio Thomam & incredulitatem eius Euangelista diligenter describit. Orditur autē ab eius causa siue occasione, quando illum ceteri discipulorum non interfuisse dicit, cum ad illos Christus venisset. Absentia causam nonnulli veterum fuisse putarunt, quod ex fuga nondum redisset, quam Christo ad montem oliueti capro factam fuisse audiuimus. Sed incerta hęc coniectura est. Quicquid illud sit, cerdō constat, absentiam istam illi causam fuisse huius contumaciae, qua nunc Christi resurrectionem negat & oppugnat. Si enim praesens fuisset in discipulorum congregatione, ipse etiam Christum vidisset, neq; vllam habuisset dubitandi occasionem. Quo exemplo docemur, periculosam & noxiam esse omnem secessionem siue emanationē ab ecclesia & ceteri piorum. Nam etsi non semper emisso deficiant tales, sed ceteri sacros vel ex socordia aliqua, vel metu aut quacumque aliam ob causam negligant, non sit hoc sine aliqua iactura eorum, quae incerea illic discere, aut saltem cum aliquo fructu in mentem reuocare potuissent. Cum enim in ceteris ecclesiasticis Christi verbum praedicatur, & ille ipse in suo nomine congregatis mediū inter sit, fieri non potest, quin donum aliquod spirituale ipsi imperiatur, qui ad illos pio affectu accedunt. Et quamuis non semper fructus subito apparcat, semen tamen aliquod verbi concipitur, quod suo tempore fructum fert nō poenitendum. Experiuntur hoc multi, quando in morbis grauioribus aut alijs angustijs eorum recordantur, quae aliquando audierunt, & quae cum ea audirent, illis non adeo magni momenti esse visa sunt. Non temere ergo spiritus sanctus ecclesiae ceteri diligenter commendat, & horum studiosissimos fuisse constat videri eos, quorum pietas in scripturis praedicatur. Vide Psal. 84.

Ceterum reuerso tandem ad discipulos Thomae narrat illi quid interea factum sit, neque dicitur quomodo illi rem omnem, quam Ioannes duobus verbis comprehendit. Vbi Thomam laudem meretur, quod siue meticulosior siue negligentior fuerit, minime tamen se potum abdicauit ab ecclesia consortio, sed vel serdō tandem condiscipulis suis sese iterum coniungit. Ex eo etiam apparet, illum fidem non abiicisse, sed hanc latuisse modo ad tempus, cum carnis metu & sollicitudine quasi obruta esset. Quod electis etiam frequenter accidere alibi diximus, idq; multis scripturae sacrae exemplis probatur, quae in eum finem obseruari debent, ne de aliquo temere desperemus, & ut si quos non mox omnem salutis spem abiiciant, qui huius aliquid patiuntur: curent autē ut cum ecclesia reconciliari non negligant salutis occasiones, quas illic Deus offert, & ea etiā in re Thomam imitentur, de cuius reditu ad fidem suo loco dicitur. In discipulis quoq; reliquis probandum est, quod Thomam tardius venientem non aspernantur, & contumaciter ipsis contradicentē non excludunt, sed ei vsq; tolerent, dum ipse etiā plenius instituat: simulq; fideliter illi narrant, quae ipsi viderint. Est hoc admodum memorabile exemplum, quo docemur, quid in eiusmodi casibus pij facere debeant. Laborant interdū suis vitijs, & procul discedunt ab ea fidei perfectione, quam in nobis Dominus requirit. Manet tamen in cordis recessu semen verbi, quod neq; fidem neq; pietatis studium omnino in illis exingui sinit. Non possunt ergo ab ecclesia totis animis diuelli, & licet instar oliui aliquando euaguentur, ad gregem tamen redire & cum pijs iterum colligi cupiunt. In eo autē non idem omnium profectus est, & alij alijs citius atq; felicius promouent. Attamen ijdem reliquos se infirmiores minime sustinent, multo minus damnant: sed vel serdō subsequentes cum gaudio excipiunt, & quid ipsi interea didicerint illis bona fide exponunt. Quod si aliquos tunc quoq; adhuc tardiores vel etiam respuentes esse viderent, tamen ne illos quidem statim pro deploratis abiiciunt, sed patienter ferunt, ut si forte Dominus in illis illuminandis atq; corrigendis manum admoveat. Debent ista diligenter considerari hodie, quando in vtramq; partem plurimum peccatur. Qui enim infirmitate lapsi à fide discedunt, serdō sibi ipsi delicias faciunt, & quia peccatum in semetipsis non agnoscunt, minime etiam quaerunt medicinam atq; institutionem, quae ipsos in viam reducat & in fide confirmet. Et hi plerūq;

Thome nocuit abfuisse à ceteri piorum.

Thomam redeuntem discipuli amice suscipiunt.

eternis sacros negligunt, nec contenti lapsu suo, qui per infirmitatem excusari poterat, operam suam faciunt ab ecclesia secessionem, & nolunt sibi verba fieri de ijs, quae cognitu maxime necessaria sunt. Itaque ex infirmis obstinati, ex defectoribus aperti hostes fiunt. Rursum, si qui alij plus profectum, et reliquos omnes praese contemnunt, & dum sibi ipsi nimium placent, quosuis praecipit & confitentur: quia in re Donatianos olim peccavisse alibi diximus. Oriuntur ergo passim seditiosa dissipationum, de quibus colligendis & in unitate conservandis nos potius sollicitos esse conveniebat. Deinde ergo priores illi Thomam imitari, & quia extra ecclesiam salutis spes nulla est, ad eam redire deant; alteri vero redeuntes benigne excipiant, de quibus confirmandis cogitent, sicut fructum veritatis facient baud vulgarem.

Thomas incredulitas.

Facit ad huius doctrinae confirmationem quod sequitur. Thomas enim discipulis de Christi resurrectione testantibus non credit, sed contumaciter se opponens dicit: Nisi videro in manibus eius vestigium clavorum, & mittam in manum meam in latus eius, nequaquam credam. Ergo sensus huius tribuit, quam verbo Dei & condiscipulis suis, quibus cum iam diu versatus fuerat. Et sic hoc tantum sibi habet inanimabilem contumaciam, & multa simul concurrunt, quae eius peccatum amplificat. Primum non minus insolens erat dogma de mortuorum resurrectione, cuius frequens fit mentio in veteribus scripturis, quod nemo Iudaorum ignorare poterat, cum de ea pharisaei & Sadducei quotidie litigarent. Deinde Christum de sua resurrectione sapientius disserentem audiuerat: quod illum fecisse ita vixit, ut non erit, ut sacerdotibus quoque verborum eius recordari potuerint, sicuti Matthaei 27 scribitur. Ad haec Thomas, aliquos iam pridem Christi virtute in vitam revocatos esse, inter quos recens adducit et nominibus nota erat Lazari Bethaniensis memoria. Accedebant his signa, quae in morte Christi fuisse audiuimus: quae ut hostibus metum incusserunt, ita discipulos in vitam & regni vitae praesentem spem erigere debuerant. Postremo discipulos simul omnes mendaciam & vanitatem accusat, pro quo nihil huius unquam deprehenderat: adeoque ipse unus & solus multorum relationi fidem dedit. Unde vero tanta pernicacia apud illum enata est, qui tanto tempore ex familiarium Christi conspectu fuerat? Ex eo nimirum (ut supra diximus) quod non fidem, sed carnis sensus in consilio addit, & horum iudicio, vel potius praesudicio occupatus, neque scripturas sacras neque Christi praedicationem mentem revocat, quae cum discipulorum narratione probe conveniebat. Ipse ergo sibi obstaculum, quibus in fide impeditur. Et est hoc carnis ingenium, quod ex suo sensu omnia metuit, & verbum Dei non admittit, neque huic credit, nisi quatenus rerum eventus illi per omnia responderent, & manu tangitur. Exempla huius generis multa in Israelitis occurrunt, qui tunc etiam de Dei verbo quae gratia dubitarunt, quando eam infinitis beneficiis experiri erant. In nobis quoque eiusmodi experimur, quam primum nobis res non ex voto succedunt. Nuppiam tamen hoc frequentius, & impudenter sit, quam in resurrectionis articulo. Etsi enim huius exempla evidenter in rerum natura ob oculos ponantur, quae scripturis sacris possunt fidei facere, non de sunt tamen, propter rili dicacitate (sicuti futurum Petrus praedixit) omnia in dubium vocant, quae de novissimo huiusculi sine, de corporum restitutione & vita aeterna dicuntur: neque alijs argumentis ista oppugnant, quae sub sensum cadunt. Quis (aiunt) unquam arcano Dei consilio interfuit, ut mundum hunc aditendo peritum esse intellexerit? Quis est caelis aut ex inferis rediit? Quis oculatus eorum resurrexerit, quae de his dicitur? Si illa videre coram & sensu percipere liceret, tunc cuius credi possent? Sed vero non plus quam insanos dixerit, si quae in manibus sunt huius vitae comoda propter incertitudinem rerum spernamus? Quid autem isti aliud dicunt, quam Thomas, Nisi videro in manibus eius vestigium clavorum, & misero digito meo? &c. Nisi quod horum contumacia detegitur, & est, quod ille quidem cupiebat verum esse quod de Christo resuscitato dicebatur: isti vero hoc non agunt, ut & sibi ipsi & alijs persuadeant, vanissima superstitiosorum hominum commenta esse, & de futura vita traduntur. Solet hoc ipsum in multis alijs articulis fieri, & tanta est impudentia, ut pro nihilo ducant, si audacter negent, quicquid spiritus sanctus ipse per prophetas & libidini contrarium docet sive praecipit. Est hoc magni corruptionis & improbae perveritatis argumentum, quae excusationem nullam admittit, quando interea videri illi ab omni conspectu absurdisima quaeque recipiunt, quae ab impostoribus excogitantur. Fit enim plerumque, ut qui scripturas

audacter negant, Monachorum fabulis fidem habeant, quas illi de Purgatorio igne, de spirituum apparitionibus, de miraculis circa imagines & reliquias edicunt absq; omni scripturae sacrae & historiae veterum testimonio confinxerunt. Ita vero decipi & cum manifesta fortunarum atque salutis aeternae iactura circumduci merentur, qui Dei verbo honorem eum, quem debent, deferre nolunt. Interim multa observatione dignum est, quod dubitatio ista apud apostolos locum habuit. Quod enim praesenti passus est Thomas, hoc ipsum reliquos omnes similiter passos fuisse, Marcus testatur, cum illis Christi resurrectioni primus nuntiaretur. Sed & duos illos, qui Emmaum profecti sunt, Lucas veru dubios & incertos de illo dixisse scribit: Nos sperabamus eum esse illum, qui redempturus esset Israelem. Quibus verbis non obscure queruntur, se magna ex parte spe sua frustratos esse, & non modo eius resurrectionem, sed uniuersum nostrae redemptionis negotium in dubium vocant. Magna igitur cura & vigilanti studio opus est nobis, quando electa haec Dei organa tam grauitur cuncta & concessa fuisse videmus. Et arguitur hisce exemplis illorum impudentia, qui Romanos Pontifices errare posse negant, cum apostoli in ijs errarint & dubitauerint curpissime, sine quibus salus nostra consistere non potest. Discant potius omnes loci & ordinis homines de semetipsis humiliter sentire, & in solum Dei verbum respicere, quod ipsos errare non sinet.

Sequitur altera huius loci pars, quae ipsam Christi apparitionem describit, qua ille incredulitati Thomae mederi voluit. Cum enim post octo dies discipuli iterum conuenissent, eodem quo prius modo ad illos venit, & solita salutatione vsus, mox ad Thomam conuersus, & ad omnia prope eius verba respondens illum inuitat vt propius ad se accedat, probe inspicat, attingat, deniq; digitum in clauorum vestigia & manum in latus eius immittat, neq; amplius de resurrectione ipsius dubitet. Habet tamen curandam verborum repetitio non obscuram correptionis speciem, qua Christus publice in toto discipulorum coetu Thomam incredulitatem accusat & reprehendit; & merito quidem, quando ille publicè peccauerat. Iubeo hunc morem in ecclesia seruare. Apostolus (1. Tim. 5.) vt qui scandali aliorum publici fuerunt aut bores, publicè corripiantur: vtq; id fiat opus est, vt quamuis illi incurabiles maneat, alij tamen timore aliquo à mali exempli imitatione reuocentur. Sed insunt huic loco etiam alia quadam, quae diligentior em consideratione merentur.

Primum occurrit hic admirabilis boni illius pastoris Iesu Christi fides atq; bonitas, qua omnium suarum saluti consultum cupit. Et si enim Thomam toto obtiduo dubium & suspensum teneat, occultam tamen virtute eum in officio retinet, ne ab externo ecclesiae coetu discedat, & nunc in tempore adest. Quod quidem sua sponte, cum neq; Thomas neq; alius quisquam illum requisisset. Neq; eo contentus, simul incomparabili indulgentia hoc illi concedit, quod contra fidei leges petierat: vt nimirum corpus suum contingeret, & in vulnere vestigia digitos inserat. Extant huius generis alia quoq; in scripturis exempla, quae docent Deum nostrae conditionis rationem habere, & nostrae ruditati sese accommodare, vt nos sibi lucrifaciat. Nam vt Dauid in Psalmo 103. ait, nouit ille conditionem nostram, recordans quod sibi puluis. Et in nobis ipsis tale experimur, quando nemo ex filio aut amicissimo mortaliter ea patienter audiret, quae nos in morbis, in egestate, in persecutionibus, inq; ijs periculis quae ipsi nobis acerissimus, aduersus illius bonitatem, iustitiam atq; veritatem impudenter effutimus. Ex his ergo consolatione petamus in conscientiae tentationibus, ne statim desperemus, si nos vel ex infirmitate vel ab contingat, aut de ijs etiam dubiae cogitationes nobis oboriantur, in quibus instructissimos esse decebat. Potest enim lapsos excitare clemens Dominus, & idem spiritu suo ignorantiae & dubitationibus nostris facile medebitur, modo cupiamus proficere, & illi nos instituendos praebemus. Debet praeterea in exemplum trahi hoc Christi factum, vt ipsi quoq; simili studio aliorum saluti consulamus: quod verbi ministros pra alijs obseruare conuenit. Erunt enim planè inexcusabiles, si vel negligenter vel morosiores quam par sit, multos oberrare & perire sinant, cum Christus vnus Thomam saluam tam studiose quaesierit.

Deinde obseruari debet in illius exemplo, quod omnia Thomae verba repetit, quibus ille eius resurrectionem negat. Dixerat enim: Nisi videro in manibus eius vestigia clauorum, & misero digitem meum in vestigium clauorum, & miram manum meam in latus eius, nequaquam credam. Haec quasi replicans Dominus ait: Infer digitum tuum huc, & vide manus meas: & profer manum tuam, & mitte in latus meum: & nescis incredulus, sed credens. Ergo quamuis corpore non praesens

Christus Thomae etiam se uidentem exhibet.

Bonitatis Christi commendatio.

Christus Thomae uerba respicit.

ad fuerit antea, audiuit tamen ista dicentem, neq. aliquid illum latuit eorum, quæ aduersus hanc resurrectionem inter discipulos proponebatur. Similia Cap. primo in Nathanaelis, & Cap. xxi. in Lazari historia vidimus. Sunt item exempla, quæ illum non verba modo & facta, verum etiam animi cogitationes & arcana nouisse testantur. Est ergo omniscius: quod ut vera diuinitatis eius argumentum est, ita multum facit ad nostram consolationem atq. institutionem. Quia enim discipulorum colloquia audit, non dubium est quin illis mediis inter sit: quia item gemitus, suspiria, lacrimas nouit, multo magis preces ad ipsius aures penetrant, quas irrisas esse non poterat. Quia etiam impietatem, in d. nobis certo persuasum sit, illum audire & nouisse quæcumq. à nobis petulenter, impudenter & impiè sunt aut dicuntur. Audit ergo lasciuia carmina, audit execrationes, audit peruersa, aut scurriles Epicureorum de cælis & inferis sermones: & quia olim de quousq. verbo otioso rationem nobis exiget, inultum non ferent quicumq. in his peccauerint. Poterant hæc latissime didici, sed illa quoq. de ijs diximus.

Vinis istius actionis.

Postremò finem suæ scopum totius actionis videamus. Comprehendit hunc duobus verbis. Dicitur, quando ait: Ne sis incredulus, sed credens. Quid verò credere debuit? Quod audire non videbat, quod tangere non poterat: Christum scilicet resurrexisse à mortuis, & in resurrectione retinere naturam sui propriam, quales sunt membris suis constare, visibilem & palpabilem esse, & in se certo contineri. In hunc finem enim vulnere quoq. vestigia retinere voluit, ne aliud corpus ad illud assumptum esse putarent discipuli, quàm quod in cruce suspensum, & illic clausum atq. locum habitatum fuerat. Querunt hinc nonnulli, quomodo cicatrices & vulnere vestigia locum habitatum retinere in corpore clarificato & glorioso, quod ab omni corruptione liberum esse debuit. At nec mirum hanc curiosam potius quàm necessariam esse dicimus, cum scriptura virtutem, resurrexerat, & corpus Christi clarificatum fuerit, & simul vestigia illa seruari. Adhuc verò hoc etiam, vulnera hæc Christi non ignominiosa, sed honesta & gloriosa parta aduersus diabolum & horum signa fuisse. Ergo nulla iusta causa fuit, cur ea ex corpore glorioso remouerentur. Ita plerumque senserunt, inter quos Cyrillus non dubitauit dicere, Christum illa in celos quoq. in angelis & beatorum spiritibus ostenderet. Quod ut ego affirmare aut perimacurruerit, illud sacra litera nusquam exprimit: ita caput & statum totius historia de resurrectione Christi miter tenendum esse dico: Quod scilicet vero suo corpore surrexerit, & corporis propria retinuit, ut nostrorum corporum resurrectionem certo fore crederemus. Minime ergo eos audiamus, qui corpus eius exinaniunt & quasi deificant, per dispensationem verò factum esse clamant, quod à discipulis videri & contritari voluerit. Quasi verò qui ipsa veritas est, discipulorum oculis mani phæta & deificari. Et quæ obsecro salutis nostræ certitudo reliqua erit, si resurrectio Christi, quæ eius corpus mentum esse debuit, falsis & imaginarijs argumentis nititur? Aut quæ ratio mouet, ut dicant Christum à discipulis videri & palpari voluisse, ut nunc corpus eius natura inuisibile & inpalabile esse credamus? Nos potius nobis dici putemus, quod hinc Thoma dicitur, & credamus, hunc Christum verè mortuum pro peccatis, & verè resuscitatum esse propter iustificationem nostram, & autem vero suo corpore in cælis viuere, quod nos quoq. olim ad se recipiet. Illi debent benedictionem, gloria & potestas in æternum. Amen.

HOMILIA CLXXVI.

Et respondit Thomas, & dixit ei: Dominus meus & Deus meus. Dicit ei Iesus: Quia uidisti me Thoma, credidisti. Beati qui non uiderunt & crediderunt. Multa igitur etiam alia signa fecit Iesus coram discipulis suis, quæ non sunt scripta in libro hoc. Hæc autem scripta sunt, ut credatis quod Iesus est Christus ille Filius Dei, & ut credentes uitam habeatis per nomen eius.

Nemo temere factum existimet, quod Euangelista in resurrectionis Domini nostri Iesu Christi historia, discipulorum eius incredulitate simul diligentissime describit. Est enim ea res, quæ

perem reprehensionem mereatur, neq. villo modo excusari possit, habet tamen præclarum usum, quod
 & Christi resurrectionem confirmat, quam ideo pluribus argumentis demonstrari oportuit, & histo-
 ricæ angelicæ veritate asserit, ne illam nobis ab hominibus nimirum credulis & qui facile decipi po-
 tuerint, traditam esse putemus. Ad hæc discipulorum exemplo docemur, quibus remoris fides nostra
 maxime impediatur, & quid nos cauere oporteat, ne ad eundem lapidem cum illis offendamus. Et hæc
 potissimum facit, quod de Thoma narratur, quem reliquis omnibus contumaciorẽ fuisse audiui-
 mus. Fuit hæc omnis mali causa, quod scripturarum simul & verborum Christi immemor, carnis ratio-
 nem in consilium admisit, neq. aliud quàm quod oculis videret aut manibus suis tangeret, creden-
 dam esse putauit. Imponit hoc ipsum etiam hodie omnibus, qui fidei mysteria carnis sensu metuan-
 tur. Quia ubi istud fit, ibi multa solent occurrere, quæ non absurda modo sed prorsus impossibilia esse
 nobis ea persuadent, in quibus salutis nostræ principia continentur. Nihil ergo tam necessarium est,
 quàm ut in vniuersi Dei verbum intenti, carnem cum omni intellectu & sensibus suis sub fidei obedi-
 tiam redigamus, quæ nos vacillare & labi non sinet. Quod ut facilius fiat, nunc in eodem Thoma,
 qui nuper incredulitatis typus fuit, veræ fidei exemplum spiritus sanctus proponit, & quæ hinc peti-
 possit doctrinam ad omnes extendit, qui Christo verè credunt, eiusq. meritum fide firma amplexan-
 tur. Et igitur locus hic multa consideratione dignissimus.

Quoad Thomam non exprimitur, tetigerit ne Christi manus & latus, vel minus. Augustino ve-
 ritate videtur, hoc illum non ausum fuisse, nimirum quod magistri reuerentia terreretur. Quod si
 (ut pleriq. putant) illum correat, plus quàm belluinus ille stupor fuit, qui neq. venerando ipsius
 & excusari potuit, quæ Christum usum fuisse audiui-
 magis indignas, qui abiecto Dei verbo carnis affectui indulgere incipiunt. Ceterum ut ut ista sese
 habent, iam primum ad mentem redit Thomas, & quasi ex veterano aut profundissimo somno exci-
 tatus exclamatur, Dominus meus & Deus meus, scilicet es tu. Quasi diceret, iam video te reuera no-
 bis reddidum esse, ceq. agnosco meum esse vindicem & Deum, cuius diuinam virtutẽ viciq. agnoscere
 debuissem, cum tam multa eius documenta in operibus tuis miraculosis viderim. Habet ergo verba
 hæc non simplicem modo fidei confessionem, sed simul adiunctam culpæ admissæ deprecationem. Ab-
 rupta aut oratione & paucis verbis vixit (sicuti in rebus insolitis & stupore plenis plerumq. fa-
 ciunt) quia hoc plus habet vehementiæ, & animi affectum magis exprimit. Apparet item ex con-
 fessione ista, fidem eius non omnino extinctam fuisse, quàmuis cæcæ carnis rationibus aliquandiu ob-
 rata & quasi sepulta iacuerit. Iam enim signis euidentioribus excitata in flammam erumpit, quæ
 prius vix tenui fumo sese exerebat: & plus iam fateatur Thomas, quàm prius credere voluerit, imò
 plus, quàm carnis sensus percipere potuerit. Videbat enim tangebatur hominem, & confitebatur
 Deum, quem non videbat neque tangebatur. Et qui Iesum ex mortuis resurrexisse credere noluit, iam
 vobis modo credit, sed in resurrectione simul certam redemptionis humanæ & ipsius diuinitatis argu-
 menta agnoscit. Solet hoc frequenter accidere electis (ut nuper diximus) ut fides in illis perquam
 exigua, vel etiã nulla reliqua esse hominibus videatur: sed videt in cineribus delitescentes eius scin-
 tillas Deus, & eas leui occasione excitare potest, ut mox alijs suo exemplo præluceant, qui pauld-
 ante prorsus defecisse putabantur. Nemo igitur temere damnari debet: singuli autem ex Dei boni-
 tate consolationem perant, quæ infirmitati suæ medeantur, ne in tentationum palestra succumbant.

Est autem aliquando diligentius excutienda hæc Thomæ confessio, ut ex illa discamus, quis
 & qualis Christus à nobis etiam agnosci debeat. Primò Dominum vocat: qui titulus ferè illi tribui
 tur propter redemptionis nostræ mysterium. Ut enim qui bello captos seruabant, aut aliquos are suo
 redimebant, eorũ domini aut heri dicebantur: Ita Iesu Christo hoc nomen imprimis cõuenit, eò quod
 nos ex diaboli potestate asseruit, & iam periculosos, vel potius planè perditos, seruauit, & sui sangui-
 nis pretio sibi acquisiuit: quæ ratione Petrus Christianos populum acquisitum vocat, quem Deus
 summo iure sibi vindicet. Dicitur præterea Christus in scripturis Dominus, eò quod promissum re-
 demptorem Pater æterno decreto in eam dignitatem euexit, ut quoad humanam naturam & Me-
 ditatoris personam imperium in omnes creaturas obtineat. Huic enim ab æterno dictum est: Sede à
 dextera me, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum: Postula à me, daboq. gentes: ut

Thomæ Con-
fessio.

Qualis agnosci
debeat Christus

que aduersus
elis, & Cap. v.
& facta, verum
ra diuinitatis
m. Quia enim
iuis, iustitia, la-
atitur. Porro
petulenter, im-
auditi perituri,
et bo octo & ar-
issimè didici, sed
oc duobus veris
Quod autem
Etone reuocari
alpabilem esse,
ne aliud corpa
atq. lincat
ia locum habere
ebuit. At nos
restituit, quæ
aruit. Adm-
aduersus diab-
veretur. Ita
queq. in
ter tuorum
surtectione
is propriam
as audiamus,
unt, quod à
los inani
ris, quæ
onetur, ut
missibilibus
& credam
ationem
betur

Deus meus
i non uide-
sus coram
tem scripta
et credentes

ni nostri Iesu
Est enim ea

sint hereditas tua, & terminos terre ut sint possessio tua. Et ipse apud discipulos ait: Data est mihi omnis potestas in celo & in terra. Quae omnia Paulus exponens, illi nomen datum esse dicit, quod supra omne nomen, & in quo flecti debeat omne genu caelestium, terrestrium atq; inferorum. Deum ergo Dominum suum esse fatetur Thomas, simul in illo redemptionis beneficii agnoscat, & seipsum prioris sequitur. Fieri enim non potest, ut nos ex peccati laqueis, item ex mortis, inferorum & ipsius diaboli potestate eripiat simulq; plenam atq; liberam in omnes creaturas potestatem habeat, & revera Deus sit. Haec enim eiusmodi sunt, ut omnes hominis vires & auctoritatem longe superent. Ad haec scriptura veteres Messiam ex Davidis quidem familia praefinito tempore nasciturum se praedicunt, eundem vero simul Deum quoq; verum esse docent. Isaiae Iehouam se vidisse scribit, & Seraphim acclamarunt: Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus exercituum, plena est virtus gloria maiestate eius. Quem locum de Christo Ioannes Cap. 12. exposuit. Michaeas item illum Bethleem nasciturum ait, cuius exitus sit ab initio, a diebus aeternitatis. Ieremias vero de eodem dicitur, inter alia scribit Cap. 23: Hoc nomen eius, quo vocabunt eum, Iehova iustitia nostra. Apud Zachariam Pater eum virum sibi coequalem aut socium nominat. Quod autem de eius divinitate scriptura cõtionatur, hoc ille verum esse operibus abunde declaravit, ut de divina ipsius virtute nemo sana mentis dubitare possit. Sunt autem hi loci probe tenendi contra Arianam haeresim infideliores, qui hodie mirificis expositionibus elidunt, quaecumq; de eterna illius deitate dicuntur, & proficit illis cõvincendis haec Thomae cõfessio, quam ille admisit, quod sine impietatis manifestis criminibus facere non poterat, si non vera & orthodoxa fuisset. Scimus enim angelos nunquam eos vidisse, qui ipsi divinos honores exhibere voluerunt. Quis ergo Christum hoc passurum fuisse putet, ut talia illo Thomas falso diceret? Est itaq; ille revera Dominus & Deus noster, adeoq; verus & aeternus Deus, patri consubstantialis. Nam nisi hoc demus, vel mendacij Thomas argueretur, vel dei Deus faciemus: ex quibus neutrum sine scelere potest fieri. Porro fidei certitudinem exprimit Thomas, quando Dominum S V V M & Deum S V V M dicit. In hoc enim fidei & salutis cardo versatur, ut Christum nostrum Dominum & Deum esse, & propter nos in mundum venisse, nobis salutem rem & vindicem à patre datum esse credamus. Deum enim & Dominum demones quoq; agnoscunt: sed nihil illis ad salutem confert illa cognitio, quia illius meritum nihil ad eos pertinet. Tam ergo Theologus repente Thomas factus est, ut paucis verbis perfecte comprehendat quaeque Christi & salutis nostrae cognitionem pertinent, & fidei confessione edat, cuius formulam non imitari debemus. Quia enim illa contentus fuit Christus, procul dubio veri atq; orthodoxi Christiani erunt, quicumq; talè hodie etiam crediderint & confessi fuerint. Nimirum vero temerarij sunt, quid grauius dicam) qui hodie propter externos ritus & humana commenta eos damnant, quos Thomas Christum Dominum & Deum suum esse fatentur.

Christus actio-
nis huius fru-
ctum ad omnes
credentes ex-
tendit.

At dicat aliquis: Audio quidem haec cum Thoma sic gesta fuisse, quid vero ista ad me, qui Christum neq; oculis videre neq; manibus contrectare datur? Excipit ergo illius cõfessionem Christus ait: Quia vidisti me Thoma, credidisti: Beati qui non viderunt, & crediderunt. Praeterea hoc sensum videtur, quod Hebraeis familiare esse alibi diximus. Non negat autem Thomam hunc esse, sed eorum fidem illi praefert, qui cum experimenta eiusmodi non viderant coram, nihilominus tamen in ipsum credunt. Similis locutio Lucae 11. cap. habetur, ubi cum mulier quadam doctrinam admiratione abrepta exclamaret, Beatus venter qui te gestavit, & vbera quae suscipere fecerunt. Imò vero beati, qui audiunt sermonem Dei, & custodiunt illum. Quibus verbis Virgineum maternum minimè contemnit, sed beatitudinè atq; salutem hominis non in officijs externis, sed in fidei obedientia consistere docet. Ita in praesenti Thomae fidem, quae tot fulcris atq; adminiculis opus habet, non damnat: sed superstitioni quorundam occurrit, qui Thomam eo nomine beatum praedicant, & Christum coram videre & contrectare potuerit, cum hoc illius imperfectione potius arguas, & Christi gratiam commendat, qui indignum eò visum tulit. Itaque verba haec obviare aeterni speciem habent, quod contra fidei leges experiri voluerit, quod simpliciter credere debebat. Fidei enim proprietas à solo Dei verbo pendere, & hoc audio ea credere quae non videntur. Ita hanc definiit Apostolus ad Hebraeos undecimo Capite, quando substantiam siue essentiam esse dicit eorum quae sunt, &

demonstrationem eorum qua non cernuntur: eo quod nobis quasi praesentia & oculis spectanda proponat, qua in expectatione sunt, & solius mentis contemplatione possunt percipi, qua Dei verbo in-
 dunt adhaerere. Conuenit cum ista definitione Abrahami exemplum, quem idem Apostolus con-
 agnoscat, & ista a argumentatione inferunt, & ista a-
 tem habeat, & ista a-
 tem longe inferunt.

Debet autem ex hisce verbis doctrina generalis peti, Christi non ijs modo salutarem esse, qui
 illo seculo vixerunt, & quibus illum coram videre, audire, vel etiam attingere contigit, verum etiam
 omnibus alijs, qui cum eum neque viderunt neque contrectant, credunt tamen ijs, qua ab Apostolis
 olim dicta & scripta mandata sunt, quos ille rerum abs se gestarum testes esse voluit. Confirmatur
 hoc loco ministerium euangelij, vt supra Cap. 17. vbi se pro omnibus illis orare dixit, qui per
 Apostolorum doctrinam in ipsum credunt. Et simul omnibus ijs confutandis hic locus seruit, qui ho-
 mines nostros ex altero seculo redire volunt, vt per eos edoceantur: aut carnalem Christi praesentiam
 nobis necessariam esse contendunt. Sunt enim, teste Christo, beati, qui euangelio credunt, etsi nihil eo-
 rum vident, qua illo predicantur. Ergo miseri & infelices sunt, quicumque huic credere dedignantur.
 Petunt argumentum hoc ex ipsius Christi verbis, qua (vt Marcus scribit) in terris hisce vlti-
 ma pronuntiauit: Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit: qui non crediderit, damnabi-
 tur. Neque hic eos audimus, qui Thome exemplo sibi delicias faciunt, cui tantum Christus indul-
 sit, vt se illi coram spectandum & contrectandum praebuerit. Tunc enim in terris adhuc ille ver-
 satus est, & ex imposto sibi a patre officio istud facere potuit. Nunc vero idem ille in caelum rece-
 pit, & quos (vt Petri verbis vtar) illum occupare oportet vsque ad tempus restitutionis om-
 nium. Igitur frustra in terris eum videre cupimus, qui sola mente per fidem supra caelos eleuata cer-
 netur. Quod vero Papista haec Christi verba ad sua Transsubstantiationis figmentum defenden-
 dum detorqueant, nimis ridicule faciunt. De ijs enim ille loquitur, qua verbo Dei discrete exprimumur.
 At qua obsecro in omnibus scripturis sit Transsubstantiationis mentio? Scio illos Caena verba
 edocere. Sed Paulus ita interpretatur illa, vt impudentis periuicacia sit corporalem illius praesen-
 tiam statuere.

Ceterum confirmat praecedentem doctrinam Ioannes adiecta coronide, qua verum usum eorum
 omnium indicat, qua hucusque exposita sunt. Ne quis enim fidem Christianam incertis specula-
 tionibus niti putaret, eius fundamentum atque regulam in scripturis monstrat, & ait: Mul-
 ta equidem etiam alia signa fecit Iesus coram discipulis suis, qua non sunt scripta in libro hoc: haec
 autem scripta sunt, vt credatis, &c. Quibus verbis totius scripturae sacrae usum tradit, & nos ita
 ad illam remittit, vt simul hominum curiositatem finibus & cancellis certis coerceat, ne extra
 scripturas vagando noua subinde dogmata fingant, & novos fidei articulos ex suo cerebro conscri-
 bent. Sic hoc frequenter, & vix aliud tam difficile est, quam eos qui superstitionibus assueue-
 runt, intra scripturae limites continere. Hodie certe in tanta restituti euangelij luce non desunt,
 qui perinde ac si cum spiritu sancto bellum apertum susceperint, libris editis scripturae sacrae au-
 thoritatem oppugnant, in qua illa negant omnia contineri, qua ad salutem cogniti & creditu ne-
 cessaria sunt. Hi inter alia hoc etiam argumento vtuntur, quod Christus Iesus procul dubio totis
 illis triginta tribus aut quatuor annis, quibus in terris vixit, multo plura dixerit aut fecerit,
 quam qua breuibus hisce Euangelistarum libris potuerint comprehendi: & inde colligunt, esse
 traditiones non scriptas, qua per continuam successionem in ecclesia conseruatae sint in hunc vsque
 diem, & quas non minus obseruare oporteat, quam ea qua in scripturis exprimuntur. Sed istis in
 praesenti per Concessionem responderi Euangelista, & argumentum in ipsos retorquet. Faceret enim
 Christum multa alia signa edidisse, qua in libro hoc suo non continentur: at simul ostendit ista
 qua scripsit sufficere, vt nos in fide Christi instituant, nosque per hanc deducant ad vitam aeternae
 possessionem. Qua ergo fronte dicunt aduersarij nostri, scripturas non omnia complecti, qua ad sa-
 lutem hominis necessaria sunt? De veteris testamenti libris Paulus testatur, quod hominem Dei

Christus saluta-
 ris omnibus qui
 credunt.

vsus scripturae
 sanctae.

perfectum reddere, & ad omne opus bonum preparare possint. Quae ergo ratio est, ut scripturae auctoritate ex noui testamenti accessione aliquid decessisse putemus? Ceterum non relictum duobus declarauit. Primum, quod resurrectionem suam, quam nostra salutis complementum iam saepe diximus, pluribus signis probare voluit, imò per dies quadraginta cum discipulis uersatus est (ut Lucas Actorum 1. scribit) ut de eius ueritate nobis illi certa & conuicta reddere possent. Deinde, quod ecclesiam libris pluribus & superuacaneis onerare noluit, sed pauca atque breuissimos dedit, in quibus nos exerceamus, & ex quibus omnes circa religionem & salutis negotium controversiae facile componi possunt, si honorem quem merentur illis asseramus. Consilio mihi factum uidetur, ut non modo olim scripta quaedam, quorum Moses & prophetae mentionem faciunt, uerumetiam infiniti patrum orthodoxorum libri amissi sint, postquam temporibus deseruierant. Ita enim ad sacrae scripturae codicem nos remittit spiritus sanctus, ut ad huius ueram intelligentiam omnia nostra studia conferamus, atque ijs, quae ubi traduntur, contenti simus.

Scripturae sacrae finis.

Exponit praeterea Ioannes hoc loco totius scripturae scopum siue argumentum. Veritas enim circa salutis nostrae rationem, quam ex fide in Iesum Christum pendere, toto hoc uolumine tractatum distum. Potest autem huius coronidis doctrina tribus capitibus comprehendere. Primum, quod de illo credamus docet, qui ex Maria uirgine homo natus ea omnia in terris facti atque passus, de illo in scripturis commemorantur. Nimirum, quod sit Christus ille Filius Dei. Christi, uel filii Dei nomine eum esse monet, quem uenturum esse olim prophetae praedixerunt, & eodem omnino comprehendit, quae de illo passim traduntur: quod scilicet Sacerdos ille aeternus sit secundum ordinem Melchizedech, qui ut aeternae ueritatis doctrinam plenè & luculenter nobis tradidit, ita quoque corporis & sanguinis sacrificio peccata mundi expiauit, & fidelis apud patrem pro nobis intercessit. Quod item Rex quoque sit, qui nos ex communis hostis tyrannide asseruit, & simul uicem angelicis regni sui bonis liberalissimè donat & exornat: ideoque ecclesiae suae caput sit uicem, quod uicem dat corpori & omnibus, qui huius membra per fidem facti sunt. At quia haec eiusmodi uires humanas uires longè superent, & proinde ab homine nudo praestari non possunt, Filium Dei tantum esse credamus, qualem nuper Thomas professus est. Et enim in eo potissimum nostra salutis certitudo consistit, quod Iesum Christum, quo seruatore gloriamur, Deum & hominem esse credamus. Quia enim Deus est, facile quoscunque uolet seruare & tueri poterit. At quia idem homo factus est, haud dubie illorum salutem consulit, uolet quorum infirmitates in se suscepit. Inuenitur tota fides Christiana uersatur, ut Iesum credamus esse Christum, id est, promissum illam mundi generis redemptorem, & uerum aeternumque Dei filium. Secundo fructum aut praemium huius Ioannes exprimit his uerbis: Et ut credentes uitam habeatis. Uite nomine Hebraei comprehendit, quae ad hominis incolumitatem pertinent. Hic uero simul prioris conditionis admonemur, quod nimirum ira filij & per delicta mortui fuimus: uitam uero in uero Christo monstrat, qui peccata nostra sustulit, nos cum patre reconciliauit, & uita aeterna fecit haec uita. Tercio medium, per quod ista nobis obtingunt ostendit, in nomine eius, id est, propter eius meritum & eius uirtute. Oportuit autem hoc membrum adijci, partim ut omne nostrorum operum meritum concluderet, partim ut nos remitteret ad euangelij praedicationem, per quam solum nobis Christus uita rem innotescit. Quia uero de his omnibus alibi prolixè dictum est, hic consulti sumus breuiter. Primum omnium istorum est, ut procul relictis omnibus alijs doctrinis atque superstitionibus, uerum audiamus, & ex illo Iesum agnoscamus esse aeternum Dei filium & uicem humani generis interitorem, sicque per fidem in eius nomine uitam habeamus aeternam. Illi debetur benedictio, gloria & potestas in aeternum. Amen.